

Predvještine čitanja i pisanja u predškolskoj dobi

Kovačić, Patricija

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:721834>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Patricija Kovačić
**PREDVJEŠTINE ČITANJA I PISANJA U PREDŠKOLSKOJ
DOBI**
Diplomski rad

Čakovec, rujan 2024.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Patricija Kovačić
**PREDVJEŠTINE ČITANJA I PISANJA U PREDŠKOLSKOJ
DOBI**
Diplomski rad

Mentorica:

prof. dr. sc. Tamara Turza-Bogdan

Sumentorica:

prof. dr. sc. Lidija Cvikić

Čakovec, rujan 2024.

SAŽETAK

Cilj ovog rada bio je prikazati važnost poticanja predvještina čitanja i pisanja u predškolskoj dobi te načine kako te vještine razvijati u odgojno-obrazovnoj ustanovi i u obiteljskom okruženju. Važnu ulogu u poticanju predvještina čitanja i pisanja imaju odgojitelji i roditelji koji djeci postaju modeli ponašanja, odnosno osobe na koje se ugledaju. Prema tome, djeca svoje modele gledaju i slušaju te „preslikavaju“ viđena ponašanja pa je zbog toga potrebno obratiti pozornost na načine komuniciranja s djetetom, ali i s drugim osobama u okolini. Uz govor i slušanje, koji se navode kao prvi oblici komunikacije, navode se još čitanje i pisanje koji se uče te se zajedno definiraju kao osnovne jezične djelatnosti.

Istraživački dio ovog rada temeljen je na anketi namijenjenoj odgojiteljima u kojoj su postavljena pitanja koja se odnose na razvoj predvještina čitanja i pisanja u odgojno – obrazovnoj ustanovi to jest vrtiću. Svrha istraživanja bila je ispitati stavove odgojitelja o navedenoj temi te prikazati i saznati na koji način organiziraju i koje aktivnosti provode kako bi utjecali na razvoj predvještina čitanja i pisanja u predškolskoj dobi. Pretpostavka istraživanja bila je da su odgojitelji osviješteni o važnosti provođenja aktivnosti koje potiču razvoj čitanja i pisanja u odgojno – obrazovnoj ustanovi i da sukladno tome nastoje svoj rad obogaćivati i unaprijediti novim znanjima i edukacijama iz tog područja. Dobiveni rezultati istraživanja su većim dijelom potvrdili pretpostavku i došlo se do zaključka kako odgojitelji posvećuju dovoljno vremena predvještinama čitanja i pisanja te kako stvaraju i nude poticaje koji su kvalitetni, a istovremeno pokušavaju pratiti interes djece.

Ključne riječi: osnovne jezične djelatnosti, predvještine čitanja i pisanja, uloga roditelja i odgojitelja

SUMMARY

The aim of this work was to show the importance of encouraging the pre-skills of reading and writing in preschool age and the ways to develop these skills in an educational institution and in a family environment. Educators and parents play an important role in encouraging the pre-skills of reading and writing, who become behavior models for children, that is, people they look up to. Therefore, children watch and listen to their models and "copy" the seen behaviors, so it is necessary to pay attention to the ways of communicating with the child, but also with other people in the environment. In addition to speaking and listening, which are cited as the first forms of communication, reading and writing are also cited, which are learned and are defined together as basic language activities.

The research part of this paper is based on a survey intended for educators, in which questions were asked regarding the development of pre-skills in reading and writing in an educational institution, that is, a kindergarten. The purpose of the research was to examine the views of educators on the mentioned topic and to show and find out how they organize and what activities they carry out in order to influence the development of pre-skills in reading and writing in preschool age. The assumption of the research was that educators are aware of the importance of conducting activities that encourage the development of reading and writing in an educational institution and that accordingly they strive to enrich and improve their work with new knowledge and education in this area. The obtained results of the research mostly confirmed the assumption and it was concluded that the educators devote enough time to the pre-skills of reading and writing and that they create and offer incentives that are of good quality, while at the same time trying to follow the interests of the children.

Keywords: basic language activities, pre-skills of reading and writing, role of parents and educators

SADRŽAJ

SAŽETAK	
SUMMARY	
UVOD.....	1
1. PISMENOST.....	3
<i>1.1. Vrste pismenosti.....</i>	<i>5</i>
<i>1.1.1. Pismenost u užem smislu</i>	<i>6</i>
<i>1.1.2. Pismenost u širem smislu.....</i>	<i>7</i>
2. PREDVJEŠTINE ČITANJA I PISANJA	8
3. RAZVOJ PREDČITAČKIH VJEŠTINA	10
4. RAZVOJ PREDPISAČKIH VJEŠTINA	11
5. ULOGA ODGOJITELJA I RODITELJA U POTICANJU PREDVJEŠTINA ČITANJA I PISANJA	13
6. ISTRAŽIVANJE.....	16
7. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	16
<i>7.2. Mjerni instrumenti i postupak ispitivanja</i>	<i>16</i>
8. REZULTATI I RASPRAVA.....	17
<i>8.1. Demografske karakteristike ispitanika</i>	<i>17</i>
<i>8.2. Stavovi i rad odgojitelja o predvještinama čitanja i pisanja u odgojno – obrazovnoj ustanovi.....</i>	<i>21</i>
<i>8.3. Aktivnosti koje potiču predvještine čitanja i pisanja</i>	<i>28</i>
ZAKLJUČAK.....	45
LITERATURA	46

UVOD

Pismenost je u izravnoj vezi s određenim jezikom, ali i kulturom društva te se ona ne odnosi samo na pojedinca, već se smatra društveno–kulturnom aktivnošću. (Turza-Bogdan i Cvikić, 2023) O pojmu pismenosti moglo bi se dosta toga reći, no u ovom radu govori se o pismenosti u institucijama, odnosno u ovom slučaju u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. U Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015) kao važan cilj navodi se cjelovit razvoj, odgoj i učenje djece te razvoj njihovih kompetencija. Prema tome navedeni kurikulum potiče razvoj osam osnovnih kompetencija za cjeloživotno učenje, a u ovom radu usmjerenje je na kompetenciji pod nazivom komunikacija na materinskome jeziku. Navedena kompetencija se u kurikulumu definira kao kompetencija koja osnažuje dijete za pravilno usmeno izražavanje i bilježenje vlastitih misli, osjećaja, doživljaja i iskustava kroz različite smislene aktivnosti te se ona razvija kroz djelatnosti slušanja, govorenja, čitanja i pisanja. Navedenom kompetencijom razvija se svijest djeteta o važnosti korištenje jezika i komunikacije na materinskome jeziku. Dakle, u vrtiću je potrebno stvoriti poticajno jezično okruženje te poticati djecu na socijalizaciju, odnosno uspostavu interakcija s drugom djecom i odraslima. Kako bi poticali ranu pismenost u vrtiću, odgojitelji bi u pripremi i realizaciji aktivnosti trebali imati na umu kako je svako dijete drugačije odnosno da ima svoj put razvoja. Poticaji koje odgojitelji nude djeci u svrhu razvoja pismenosti i predvještina čitanja i pisanja odvijaju se u međusobnoj interakciji i igri, a čitanje i pisanje je u sinergijskom odnosu s ostalim aktivnostima kojima se djeca izražavaju kao što su ples, glazba, pokret, drama, likovnost. (Turza-Bogdan i Cvikić, 2023) Odgojitelji kao reflektivni praktičari koji posjeduju znanja, vještine i sposobnosti, odnosno oni koji svoje kompetencije razvijaju cjeloživotnim obrazovanjem, primjenjivat će ih u svojem radu na kvalitetan način te djeci osigurati individualizirani pristup jer su svjesni kako je početak razvoja pismenosti za svako dijete različit.

Podlogu za razvoj rane pismenosti u ranoj i predškolskoj dobi ima bilježenje koje se ostvaruje kroz različite mogućnosti, no u godini pred polazak u školi radi se na počecima usvajanja grafičkog bilježenja. Iako djecu ne bi trebalo forsirati i učiti pisanju u predškolskoj dobi, već se više usmjeriti na poticanje predvještina čitanja i pisanja kroz druge metodičke aktivnosti. Važnu ulogu u poticanju predvještina čitanja i pisanja imaju odgojitelji, ali i roditelji koji često zahtijevaju od djece da znaju pisati, a često i čitati već u godini pred polazak u školu.

Problem nastaje dolaskom djece u školu kada su vidljive razlike u poznavanju pisanja i čitanja pa su prema tome neka djeca naprednija, a neka zaostaju za drugima u tom području. Najvažnije od svega je da se prate interesi djece i da se prema njihovim mogućnostima, odnosno sposobnostima i vještinama organiziraju i planiraju aktivnosti koja će kroz igru poticati i razvijati predvještine čitanja i pisanja.

1. PISMENOST

Pismenost se može definirati na različite načine i iz različitih perspektiva, a jedna od mogućnosti je promatranje pismenosti iz povijesno-ideološke perspektive. Navedena perspektiva sadrži tri različita poimanja pismenosti, a to su klasično, progresivno i tehnokratsko. Klasično poimanje pismenosti odnosilo se na detaljnu analizu tekstova, dok se progresivno više usmjeravalo na samoizražavanje odnosno sudjelovanje u interakcijama s društvom. Tehnokratski sustav vrijednosti pismenost smatra kompetencijom koju pojedinac razvija i koja mu je neophodna za normalno životno funkcioniranje. (Turza-Bogdan i Cvikić, 2023)

Turza-Bogdan i Cvikić (2023) govore o opismenjavanju kao o procesu ovladavanja čitanjem i pisanjem koji se odvija u odgojno-obrazovnim ustanovama. U Preporukama Vijeća EU-a (2018) pismenost se definira kao „sposobnost prepoznavanja, razumijevanja, izražavanja, stvaranja i tumačenja pojmova, osjećaja, činjenica i mišljenja u usmenom i pisanom obliku, koristeći se vizualnim, zvučnim/audio i digitalnim materijalima u različitim disciplinama i kontekstima i to podrazumijeva sposobnost učinkovitog komuniciranja i povezivanja s drugima na primjeren i kreativan način.“ (Turza-Bogdan i Cvikić, 2023, str. 17) Spominje se i pojam višestruke pismenosti koja se odnosi na poznavanje više jezika koja onda uključuje raznolikost izvora informacija i njihovu prezentnost. (Cope i Kalantazis, 2009 prema Turza-Bogdan i Cvikić, 2023)

Koncept pismenosti mijenjao se, no jasno je da je „pismenost složen pojam koji uključuje pismenost kao vještinu, primijenjenu ili situacijsku pismenost, pismenost kao skup društvenih i kulturnih praksi, pismenost kao sposobnost ostvarivanja komunikacijskih ciljeva te pismenost kao instrument kritičkoga promišljanja“. (Turza-Bogdan, Cvikić, 2023, str. 17) Međunarodna organizacija UNESCO je 2003. godine predložila opis pojma pismenosti kao mogućnost identificiranja, razumijevanja, interpretiranja, stvaranja, komuniciranja i računanja, uporabe tiskanih i pisanih materijala povezanih s različitim kontekstima te navela kako pismenost uključuje kontinuum učenja u omogućavanju pojedinca da ostvari svoje ciljeve, razvije svoja znanja i potencijale te u potpunosti sudjeluje u zajednici i širem društvu. (Turza-Bogdan, Cvikić, 2023)

Od hrvatskih obrazovnih dokumenata u kojima se spominje pojam pismenosti ističe se Strategija znanosti, obrazovanja i tehnologije Republike Hrvatske u kojoj funkcionalna ili nova pismenost uključuje osnovna znanja i vještine za rad na računalu, vladanje materinskim i osnovama stranih jezika te spremnost i motivaciju za učenje. (Turza-Bogdan, Cvikić, 2023) U Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015) navedene su ključne kompetencije za cjeloživotno učenje (komunikacija na materinskome jeziku, komunikacija na stranim jezicima, matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodoslovlju, digitalna kompetencija, učiti kako učiti, socijalna i građanska kompetencija, inicijativnost i poduzetnost te kulturna svijest i izražavanje), a pojam pismenosti se tumači u užem smislu što znači da se odnosi na razvoj vještine pisanja te se iz sadržaja dokumenta može zaključiti kako je rad s djecom u vrtiću više usmjereniji na pismenost u širem smislu što bi značilo da se sve odgojno – obrazovne aktivnosti provedene u vrtiću provode kroz istraživanje, otkrivanje, promišljanje, rješavanje problema i raspravi djeteta s drugom djecom i odgojiteljima. (Turza-Bogdan i Cvikić, 2023)

Dijete se prvi put s pisanom riječi, odnosno tekstem susreće preko slikovnice ili nekih natpisa, plakata koji se nalaze u okolini u kojoj boravi i tada već počinje razvijati važne pojmove pismenosti. Djeci je potrebno izgovorenu riječ prikazati i u pisanom obliku jer će na taj način najbolje shvatiti povezanost između onog što se govori i onog što se napiše. (Moomaw i Hieronymus, 2008) „Prilikom listanja slikovnice, djeca nauče razlikovati tekst od slika te također uočavaju da se tekst prati slijeva nadesno i odozgo prema dolje, uočavaju oblike i razmještaj riječi, uočavaju granice među riječima i naposljetku počinju shvaćati da su riječi sastavljene od slova, odnosno glasova.“ (Moomaw i Hieronymus, 2008, str. 14) Iste autorice (2008) navode kako također razvijaju sve razine fonološke svjesnosti, od sposobnosti prepoznavanja izgovorene riječi kao niza glasova do sposobnosti upravljanja glasovima od kojih se sastoji riječ i razumijevanje veza između slova i glasova te na kraju počinju prepoznavati određene tiskane riječi i prelaze na proces čitanja koji kreće od cjeline prema dijelovima što znači da djeca najprije pogledom odvoje tekst od ostalog što se nalazi na stranici, a tek kasnije uočavaju riječi u cjelokupnom tekstu te uočavaju slova u riječi i shvaćaju vezu između glasova i slova.

Metodika hrvatskoga jezika ima dva temelja, a to su matična znanost i odgojno-obrazovne znanosti, a što se tiče predškolskog razdoblja zastupljenost matičnih znanosti je najmanja i ona raste s dobi i sposobnostima djece. (Budinski, 2019) Matične znanosti su znanosti koje doprinose metodici poučavanja čitanja i pisanja. U tu kategoriju spadaju „psihologija (dječja, razvojna, obrazovna), lingvistika (gramatičke discipline, pravopis, pravogovor, standardologija), psiholingvistika (proučava psihološke aspekte u proučavanju jezika na teorijskoj i primijenjenoj razini), grafemika (bavi se grafičkim oblikovanjem formalnih i rukopisnih slova koja djeca uče kao grafičke jezične simbole), tipografija (odnosi se na umijeća i vještine oblikovanja teksta pomoću raznih tipova slova i grafičkoga materijala), zatim teorija likovnosti (uočavanje odnosa u prostoru pisanja, veličine slova, crtovlje za početno čitanje i pisanje, ilustracije u prostoru i odnos između njih i teksta), fiziologija čovjeka koja proučava tjelesni ustroj i govorne organe važne za čitanje i pisanje te fiziološke procese povezane s tehnikom pisanja, držanjem tijela tijekom pisanja i motorikom pisanja, neuroznanost (grana fiziologije koja na temelju kognitivnih procesa u živčanome sustavu objašnjava optimalna razvojna razdoblja za učenje pojedinih sadržaja pa tako i čitanja i pisanja) te logopedija kao disciplina koja se bavi funkcionalnim teškoćama koje se javljaju pri čitanju i pisanju.“ (Budinski, 2019, str. 13) Iz gotovo svih navedenih područja znanosti uzimaju se spoznaje koje su uključene u metodike poučavanja početnog čitanja i pisanja. Dakle, odgojitelji koji u vrtiću provode aktivnosti koje potiču razvoj predvještina čitanja i pisanja moraju imati znanja iz svih navedenih područja kako bi mogli organizirati kvalitetan rad s djecom.

1.1. Vrste pismenosti

Postoji više vrsta pismenosti, a to su informacijska i digitalna pismenost, medijska pismenost, čitalačka, prirodoslovna i matematička pismenost, a također se sve više govori o ekološkoj, financijskoj, funkcionalnoj, informacijskoj, informatičkoj, jezičnoj, klimatskoj, matematičkoj, medijskoj, podatkovnoj, prirodnoznanstvenoj, tjelesnoj, vizualnoj, zelenoj, zdravstvenoj, znanstvenoj pismenosti, transpismenosti i slično. (Turza-Bogdan i Cvikić, 2023) Navedene vrste pismenosti pripadaju pismenosti u širem smislu, a pismenost u užem smislu podrazumijeva vještine čitanja, pisanja i računanja.

1.1.1. Pismenost u užem smislu

Pismenost u užem smislu podrazumijeva sposobnost pojedinca da ono što je napisano pročita, a da zapiše ono što je mišljeno ili izgovoreno. (Turza-Bogdan i Cvikić, 2023) Peti-Stantić (2019) i Stone (2004) prema Turza – Bogdan i Cvikić, 2023 navode kako za razvijanje pismenosti ne posjedujemo neke posebne sposobnosti, već se koriste postojeće sposobnosti za novu svrhu, odnosno ovladavanje vještinama čitanja i pisanja. Predvještine čitanja i pisanja stječu se već u predškolskoj ustanovi i mogu se razvijati gotovo u svim aktivnostima (stolno – manipulativnim i likovnim – korištenjem različitih materijala i pribora za pisanje, čitanjem slikovnica i priča kroz koje se djeca upoznaju sa slovima, brojevima te povezuju sliku s tekstom). Pismenost je institucionalizirana jer se zapravo pravo čitanje i pisanje odvija u školama. Za djecu je važno da budu pismena i da budu izložena sadržajima koji će utjecati na razvoj pismenosti. Međunarodna organizacije OECD (2010) navodi kako se stupanj razvoja pismenosti smatra jednim od ključnih čimbenika školskog uspjeha (Turza-Bogdan i Cvikić, 2023)

Za svladavanje čitanja i pisanja neophodne su jezične sposobnosti što uključuje znanja, vještine i stavove, ali se uz navedene sposobnosti vežu i psihološki, kulturni i društveni procesi (Turza-Bogdan i Cvikić, 2023) Uz čitanje se vežu dva pojma, a to su čitač i čitatelj koja se razlikuju po tome što se pod pojmom „čitač misli na osobu koja ovladava ili je ovladala vještinom čitanja (npr. čitač početnik), a pojam čitatelj se odnosi na osobu koja provodi aktivnost čitanja, samostalno i iz vlastite pobude“. (Turza-Bogdan i Cvikić, 2023, str. 58) Autorice navode kako je čitanje tjelesni i psihološki proces, odnosno čitanje je jezični proces povezivanja to jest pretvaranja pisanih znakova u jezične. Vještina pisanja pak uključuje dvije razine sposobnosti, a to su „pretvaranje jezika u pisane znakove te proces nastanka i organizacije teksta koji se zapisuje“. (Turza-Bogdan i Cvikić, 2024, str. 62)

1.1.2. Pismenost u širem smislu

Za razliku od pismenosti u užem smislu, pismenost u širem smislu definira se kao mogućnost prepoznavanja, razumijevanja i izražavanja činjenica, mišljenja i stavova u govorenome i pisanome obliku. (Turza-Bogdan i Cvikić, 2023, str. 25) Dakle ovakve vrste pismenosti omogućuju pojedincu da komunicira s drugima u svim područjima društva. Prema tome, jednom od najvažnijih pismenosti u širem smislu smatra se informacijska pismenost koju Horton (2008; prema Turza-Bogdan i Cvikić, 2023) smatra pismenošću vezanom uz kompetenciju učiti kako učiti. U današnje vrijeme biti informacijski pismen je neophodno za sudjelovanje u društvenom životu. Uz pojam informacijske pismenosti često se veže informatička, medijska i digitalna pismenost kojima bi društvo u ovom stoljeću trebali dobro baratati. S informatikom i informatičkim pojmovima djeca se susreću u osnovnoj školi kroz predmet informatike gdje uče osnovne pojmove i načine korištenja moderne tehnologije, no medijska i digitalna pismenost većinom izostaju ili se u obrazovnom sustavu pojavljuju u premalo i oskudno. Digitalna pismenost je zapravo podvrsta medijske pismenosti, a definirana je kao „sposobnost da se učinkovito i kritički koriste i vrednuju podatci koristeći digitalnu tehnologiju.“ (Lapat prema Turza-Bogdan i Cvikić, 2023, str 31) Djeci se već od najranije dobi servira tehnologija (mobiteli, računala, tableti, TV) s kojom oni dosta dobro barataju, no postoje prednosti i nedostaci korištenja tehnologijom, a posebno su tu važni roditelji koji bi trebali biti medijski pismeni i usmjeriti djecu, a iz mnogih istraživanja vidljivo je da nemaju dovoljno znanja iz tog područja i da traže pomoć u medijskome odgoju svoje djece.

Sljedeće pismenosti koje se navode su prirodoslovna, prirodoznanstvena i biološka i one su više usmjerene na znanja iz različitih prirodnih znanosti. U odgojno – obrazovnoj ustanovi, odnosno u vrtićima najviše se djeca susreću s prirodoslovljem kroz aktivnosti na otvorenom (promjene u prirodi, godišnja doba, životinjski svijet i slično) koje su prilagođene njihovoj dobi.

Matematička pismenost odnosi se na uporabu matematike u svakodnevnom životu, ovladavanje korištenjem matematičkih pomagala (npr. ravnalo, kutomjer, kalkulator i slično), poznavanje brojeva i ovladavanje računskim operacijama. U vrtićima se djeca upoznaju s brojevima te se najčešće kroz slikovne prikaze uči matematičkim pojmovima koji su primjereni dobi.

Čitalačku pismenost definirala je organizacija OECD kao „sposobnost da se razumije, rabi i promišlja pisani tekst kako bi pojedinac postigao svoje ciljeve, razvio znanje i svoje potencijale i aktivno sudjelovao u društvu“. (Turza-Bogdan i Cvikić, 2023, str. 41) Također, ista organizacija 2019. godine govori o čitanju kao oblikovanju znanja, kritičkom razmišljanju i donošenju utemeljenih prosudbi. Dakle, čitalačka pismenost je složena jer se uz razvoj vještine čitanja veže sposobnost razumijevanja i vrednovanja pročitano što bi značilo da je ovladanost jezikom na kojem se čita važna za razvoj čitalačke pismenosti. (Turza-Bogdan i Cvikić, 2023)

Kulturna pismenost i međukulturna kompetencija uvedene su u odgoj i obrazovanje, a Hirsch (1987; prema Turza-Bogdan i Cvikić, 2023) navodi kako kulturna pismenost podrazumijeva kulturu koju dijele prosječni čitatelji, odnosno znanje o pojedinoj kulturi koje je preduvjet za razumijevanje smisla teksta, posebno implicitnih informacija, znanje za koje se često podrazumijeva da ga čitatelj posjeduje. Za međukulturnu kompetenciju važno je ovladavanje jednom od ključnih kompetencija cjeloživotnog učenja, a to je komunikacija na stranom jeziku koja je sve traženija u današnjem društvu.

Svaka od navedenih pismenosti sadržana je u odgoju i obrazovanju djece u institucijskom kontekstu i sa svakom se dijete na neki način susreće već u ranoj i predškolskoj dobi kroz različite poticaje, događaje i situacije koje za djecu pripremaju njihovi odgojitelji ili se događaju spontano.

2. PREDVJEŠTINE ČITANJA I PISANJA

Potrebno je podupirati shvaćanje koncepta pismenosti, to jest vezu između izgovorenih i napisanih riječi, razvijati vještine početnog čitanja i pisanja, poticati svladavanje čitanja i pisanja u okviru svih dnevnih aktivnosti te proširivati razumijevanje jezika korištenog u knjigama i poticati samopouzdanje djece pri učenju čitanja i pisanja, a kao temelj u stjecanju predvještina čitanja i pisanja u predškolskom razdoblju navode se slušna obrada, vizualna obrada i grafomotorika. (Turza-Bogdan i Cvikić, 2023) Istraživanja koja su provedena na temu razvoja pismenosti u hrvatskome jeziku potvrđeno je da se u ključne predvještine ubrajaju fonološka svjesnost, rječnik, pripovijedanje, interes za tisak, koncept o tisku te imenovanje slova. (Kuvač Kraljević, 2015; Kuvač Kraljević i Lenček 2011; Budinski 2019 i dr. prema Turza-Bogdan i Cvikić, 2023)

„Pojavnost i posebnost čitanja i pisanja očituje se u stjecanju znanja, sposobnosti i vještina početnoga opismenjavanja koje će kasnije biti podloga za razvoj komunikacijske jezične kompetencije (lingvističke, sociolingvističke i pragmatičke“. (Budinski, 2019, str. 5) Fonološka svjesnost smatra se najvažnijom predvještinom za razvoj čitanja i pisanja smatra se fonološka svjesnost koju Kleeck (2011) naziva i „fonološka osjetljivost jer uključuje svjesnost o postojanju slogova, dijelova riječi (početnih i završnih slogova) te fonema“. (Turza-Bogdan i Cvikić, 2023, str. 140) Sljedeća predvještina je koncept o tisku koji se odnosi na to da dijete zna kako se tekst čita i u kojem se smjeru čita te interes za tisak koji je vidljiv iz postupaka djece prema slikovnicama, primjerice djeca koja sama biraju slikovnice i listaju ih, vole slušati kada im se čitaju priče i na taj način vidljivo je njihovo zanimanje za tisak. Predvještina koja se pojavljuje u razdoblju rane pismenosti je imenovanje slova, a uključuje prepoznavanje slova i povezivanje s određenim glasom kojeg predstavljaju.

Ako pratimo djecu u njihovom govorno-jezičnom razvoju, možemo kod djece već nakon četvrte godine primijetiti da se ono zanima za učenje čitanja i pisanja. Primjerice, može „čitati“ riječ po riječ u knjigama koje su mu poznate, a nešto starija djeca mogu napisati svoje ime ili jednostavnije riječi koje često viđaju (Apel i Masterson, 2004). Isti autori (2004) također navode kako postoje dječje knjige u kojima se nalaze rimovani tekstovi, to jest knjige s pjesmama za djecu, a čestim čitanjem takvih knjiga može se djecu potaknuti da sami krenu tražiti rimu i prije nego je odgojitelji ili roditelji pročitaju te ih na taj način usmjeriti na glasovni aspekt jezika. Isto tako, kada se čitaju knjige koje imaju složeniju radnju, bilo bi korisno za djecu da ih se aktivno uključi u proces čitanja i da im se mogućnost iznošenja vlastitog mišljenja o pročitanoj ili da možda stvore neku novu priču. Na taj način povećava se djetetovo razumijevanje priča i priprema ga za stjecanje vještina čitanja i pisanja.

U svom radu u predškolskoj skupini primijetila sam da gotovo sva djeca vole aktivnosti koje uključuju slova i brojeve te da im je zanimljiva rima, što pogoduje kasnijem učenju složenijih jezičnih struktura i naravno lakšem usvajanju čitanja i pisanja. Iako djeca govorni jezik usvajaju spontano, učenje pisanog jezika je složenije i trebat će izravnu pozornost odrasle osobe, dakle roditelja i odgojitelja koji će ih usmjeravati i voditi, a to bi najbolje bilo činiti kroz igru bez nametanja i forsiranja.

3. RAZVOJ PREDČITAČKIH VJEŠTINA

Vještine koje su djetetu potrebne kako bi naučilo čitati nazivaju se predčitačke vještine, a prve takve vještine koje dijete stječe su govorne vještine i one se odnose na razumijevanje smisla rečenice, uočavanje da se rečenica sastoji od riječi, da rečenica nešto znači, da priča ima početak, sredinu i kraj. Govorne vještine dijete stječe u svakodnevnom razgovoru s roditeljima, šalama, postavljanjem pitanja i odgovaranjem na njih, pričanjem i prepričavanjem priča.“ (Čudina-Obradović, 2002, str. 8) Sljedeća vještina s kojom će se dijete susresti je „upoznavanje obilježja teksta koje se odnosi na uočavanje načina držanja knjige, kako rečenice teku slijeva nadesno i odozgo nadolje te će na kraju spoznati da rečenice koje izgovara ono ili roditelj mogu zapisati i da će se čitanjem ponovno pretvoriti u riječi koje se izgovaraju“. (Čudina-Obradović, 2002, str. 8) Čitanje slikovnice može biti korisno za dijete jer ono počinje uočavati oblike slova i povezanost glasova sa slovima te će na taj način postupno prepoznavati značenje pojedinih riječi, ali bitno je da u tom procesu čitanja sudjeluje i roditelj.

Dakle, dijete bi prije polaska u školu trebalo svladati sve predčitačke vještine koje predstavljaju preduvjet za uspješno stjecanje čitačkih vještina u prvom razredu. Dijete će čitati tečno kada neće voditi brigu o dekodiranju i kada će samostalno moći razumjeti sadržaj pročitano. Važno je da znamo kako se „predčitačke vještine stječu postupno od rođenja djeteta pa od prvog slušanja majčina glasa, riječi i intonacije.“ (Čudina-Obradović, 2002, str. 7). Ista autorica (2008) navodi kako predčitačke vještine uključuju svijest djeteta o pisanom jeziku i to u aspektu funkcije pisanoga jezika, o tehničkim karakteristikama pisma te o procesima i tehnicima čitanja. Jedna od najvažnijih predčitačkih vještina je glasovna osjetljivost i ona je najbitniji preduvjet procesa učenja čitanja jer omogućuje da se glasovi zamijene slovima i slova zamijene glasovima.

Djeca u određenoj dobi usvajaju predvještine čitanja pa prema tome između 2. i 3. godine dijete već shvaća kada odrasla osoba čita i svjesno je da to što piše ima neku poruku odnosno svrhu. U fazi između 4. i 5. godine djeca bi trebala osvijestiti razlike u slovima, odnosno uočavati postojanost različitih slova te zamijetiti smjer pisanja pa čak i razumjeti interpunkcijske znakove, a postupno dolazi osviještenost o glasovnim strukturama što bi značilo da djeca znaju kako se riječ sastoji od različitih, međusobno povezanih glasova. Glasovnu strukturu djeca najlakše usvajaju kroz razne jezične igre koje često uključuju rimu.

Sljedeća razvojna faza odvija se između 5. i 6. godine kada se vidno poboljšava znanje o glasovnoj strukturi i to možemo vidjeti u aktivnosti rastavljanja riječi na glasove, a rima postaje djeci sve zanimljivija. U godini pred polazak u školu djeca bi trebala biti sposobna za glasovnu raščlambu riječi te prepoznati i svrstavati riječi prema početnom i završnom glasu, ali i dobro se snalaziti u glasovnim igrama. (Čudina-Obradović, 2008)

„Aktivnost čitanja u abecednom sustavu sadrži ove procese: raščlambu riječi na glasove, učenje i pronalaženje korespondencije između napisanog slova i pripadajućeg glasa (dešifriranje), povezivanje glasova u cjelovitu riječ, uočavanje značenja riječi, ponavljanje prethodnog procesa u sljedećoj riječi, uočavanje zajedničkog smisla nove i pridružene riječi, ponavljanje prethodnog procesa do posljednje riječi u rečenici, uočavanje smisla u cjelini rečenice, usklađivanje smisla rečenice s cjelinom teksta“. (Čudina-Obradović, 2003)

Postoje nedoumice o tome da li treba započeti s učenjem čitanja u predškolskom razdoblju ili je to potrebno ostaviti za prvi razred osnovne škole . Odgovor znanosti na to pitanje je da učenje čitanja treba ostaviti za prvi razred kako bi sva djeca tu vještinu usvajala u isto vrijeme bez pritiska da već moraju poznavati slova i riječi. Znanstvenici smatraju da bi u predškolskom razdoblju bilo poželjno otkriti moguće poteškoća u čitanju kod određene djece kako bi učitelji u školi znali kojoj se djeci treba više posvetiti u pogledu učenja čitanja. (Čudina-Obradović, 2014)

4. RAZVOJ PREDPISAČKIH VJEŠTINA

Kako bi se ovladalo pisanjem najprije je potrebno ovladati zapisivanje grafema, a za to će trebati razvijena fina motorika ruke takozvana grafomotorika te je potrebno naučiti pravilno držanje pisaljke kako bi se na pravilan način oblikovao znak to jest slovo koje se piše. (Turza-Bogdan i Cvikić, 2023) Aktivnosti kojima se razvija i poboljšava grafomotorika, odgojitelji provode u vrtiću od najranije dobi (primjerice baratanje priborom za jelo, držanje čaše, manipuliranje plastelinom/glinom, bojanje i slično), a u godini pred polazak u školu te aktivnosti su najčešće složenije i više se pažnje usmjerava na pravilan hvat olovke i češće se provode grafomotoričke vježbe.

Vještina pisanja ima svoje faze pa se tako kreće sa fazom šaranja, nakon koje slijedi linijsko/repetitivno crtanje pa se crtaju oblici slični slovima, slova i početne veze između riječi i simbola, vlastiti pravopis i na kraju standardni pravopis. (Copple,2000; Fields 1988; Goodman 1986; Neuman prema Turza-Bogdan i Cvikić, 2023)

Faza šaranja je prva faza u kojoj dijete pokušava pisati različitim šarama koje su slične onima u likovnom izražavanju. Može se povezati s fazom brbljanja u razvoju govora koja djeci omogućuje da istražuju glasove, a šaranjem vizualno istražuju izgled pisanja. Druga faza se je linijsko/repetitivno crtanje, a naziva se i osobni rukopis te u ovoj fazi šare postaju čišće i više slične standardnom pisanju. U sljedećoj fazi se pojavljuju oblici slični slovima jer znakovi koje djeca bilježe jako slične pravim slovima. U četvrtoj fazi djeca reproduciraju slova i služe se jednim slovom kako bi predstavili cijele riječi. Peta faza karakterizira uspostavljanje veza između glasova i slova, a prvi glasovi koje djeca koriste su suglasnici s početka riječi, a kasnije koriste sve više suglasnika i samoglasnike. Posljednja, odnosno šesta faza karakterizirana je djetetovim shvaćanjem kako riječi imaju raspored slova pa tako već djeca u predškoli pamte poredak slova u pojedinim riječima (npr. članovi obitelji – mama, tata, baka ili njihova imena).

Prema svemu navedenome može se zaključiti da su „pisani oblici stvoreni, oblikovani i aktivirani od misli te su organizirani u smislene informacije pa je sposobnost govorenja i čitanja preduvjet razvoja sposobnosti pisanja.“ (Magno, 2011 prema Turza-Bogdan i Cvikić, 2023, str. 63) Također i okolina u kojoj dijete odrasta i boravi, ponuđeni materijali i poticaji kojima može manipulirati te odrasle osobe koje bi trebale biti uzor imaju veliki utjecaj na djetetov napredak u ovladavanju vještinom pisanja.

5. ULOGA ODGOJITELJA I RODITELJA U POTICANJU PREDVJEŠTINA ČITANJA I PISANJA

Roditelji, a posebno odgojitelji imaju jaku važnu ulogu u poticanju predvještina čitanja i pisanja kod djece. Naravno, roditelji imaju različite stavove o navedenoj temi pa tako neki smatraju kako nije potrebno da se djecu prije početka osnovnoškolskog obrazovanja uči pisanju i čitanju te uopće zanemaruju taj segment dječjeg razvoja. Neki roditelji su izrazito zahtjevni pa traže od djeteta da prije početka osnovnoškolskog obrazovanja zna pisati, ali i čitati. Niti jedan od ta dva načina nije prikladan za dijete i preporučljivo bi bilo da se roditelji konzultiraju s odgojiteljima njihove djece o načinu stjecanja predvještina čitanja i pisanja u vrtiću te da na taj način usklade svoj pristup tome kod kuće.

Odgojitelji uvelike utječu na poticanje predvještina čitanja i pisanja i to čine raznim aktivnostima, dramaturškim igrama, ponavljanjem stihova iz pjesmica ili slikovnica kada primjerice povezuju riječi i slova koja vide s glasovima koje čuju. Također uređenje prostora u kojem borave djeca izuzetno je važno za njihov razvoj predvještina čitanja i pisanja, odnosno važno je da se u sobi dnevnog boravka djece nalazi centar u kojem će djeca biti izložena slikovnicama, enciklopedijama, brojevima, slovima, riječima i slično.

Autorice Turza-Bogdan i Cvikić (2023) navode načine kojima odgojitelji potiču djecu u razvoju predvještina čitanja i pisanja, a to su da prvenstveno prate djetetove interese kako bi pravodobno odgovorili na njih i poticali ih odabirom različitih materijala i metoda, zatim svakodnevnim razgovijetnim čitanjem slikovnica i priča te razgovorom. Također djeci je potrebno omogućiti igru s drugom djecom koristeći različite čitateljske materijale i ponavljati čitanje iste priče ako se djeci sviđa kako bi na temelju nje mogli stvarati neke nove priče. Nadalje je navedeno pripremanje različitih materijala za pisanje i crtanje kako bi se aktivnosti čitanja i pisanja provodile u sinergiji te je također važno brinuti o pravilnom držanju pisaljke i stalno pratiti djetetove individualne potrebe i prilagoditi aktivnosti koliko god je to moguće kako bi se svako dijete razvijalo u skladu sa svojim sposobnostima.

Materinski jezik djetete počinje usvajati u obiteljskom okruženju i to se naziva obiteljski ili zavičajni idiom hrvatskoga jezika koji ima razlike u odnosu na hrvatski standardni jezik jer materinski idiom kojim se djetete služi i njime se može sporazumijevati kako bi zadovoljio svoje potrebe te se on smatra prvim jezikom djeteta, dok hrvatski standardni jezik počinje usvajati u odgojno – obrazovnoj ustanovi to jest vrtići i to sasvim spontano. (Turza-Bogdan i Cvikić, 2023). Kako bi djetete krenulo sa usvajanjem hrvatskog standardnog jezika, od velike je važnosti odgojiteljevo poznavanje standardnog jezika i važno je da djetete bude svakodnevno izloženo takvom govoru, ali to ne znači da se djecu treba forsirati da govore na standardu.

Svakodnevna komunikacija utječe na poticanje pismenosti pa, primjerice, kada primijetimo da djetete u igri koristi nekoliko predmeta poticajno je da se odgojitelj spontano uključi u djetetovu igru (ako djetete već nije u razgovoru s drugom djecom) i razgovara s njim o predmetima koji mu služe za igru posebno ako djeca koriste bojice, papire, olovke, flomastere i sličan pribor što je vrlo česta pojava jer jedna od dražih aktivnosti u slobodno vrijeme (u starijim skupinama) im je upravo crtanje što naravno uključuje pisaći pribor. U takvim aktivnostima odgojitelji mogu procijeniti kakve su njihove predvještine pisanja i na čemu bi trebalo poraditi kako bi se te vještine usavršile. Najčešće korišteni materijal za poticanje predvještina čitanja u vrtiću je slikovnica koja spaja pisani i likovni medij, a razlikuje se prema vanjskim (oblik) i unutarnjim (sadržaj) obilježjima. Za djecu mlađe dobi bitno je da su slikovnice izrađene od materijala koji se ne može lako potrgati i da ih djeca mogu samostalno listati, otvarati i gledati te u toj fazi djeca počinju s upoznavanjem pismenosti. Za nešto stariju djecu važniji je sadržaj i estetika slikovnice, a odgojitelji bi trebali biti educirani i biti u mogućnosti sami procijeniti kvalitetu slikovnice ili ako nisu sigurni u vlastiti odabir onda potražiti pomoć knjižničara. Isto vrijedi za filmove, kazališne predstave, slušanje glazbe i slični poticaji koji mogu utjecati na razvoj pismenosti.

Autorice Moomaw i Hieronymus (2008) navode nekoliko načina kojima se djeci može olakšati razumijevanje i dešifriranje pisanog jezika pa primjerice spominju korištenje predvidivih slikovnica u kojima se tekst ponavlja ili u kojima postoji neki drugi element koji uspostavlja predvidivi obrazac, omogućuje djeci da brzo zapamte riječi i predosjete što će se sljedeće dogoditi.

Dakle, odrasli koji prate djecu u njihovom razvoju shvaćaju i tijekom razvoja vještine pisanja pa je tako dobar način da se djecu potakne u svladavanju vještina čitanja i pisanja je da se pohvale njihovi najraniji pokušaji pisanja kako bi se oni osjećali sposobnima za pisanja. (Moomaw S., Hieronymus B., 2008, str. 21). Naravno, vještine čitanja i pisanja sva djeca ne svladavaju istim tempom pa im je potrebno dati vremena i biti strpljivi u tom procesu, ponajviše se to odnosi na pisanje za koje djeca trebaju ovladati rukovanjem pisaćim priborom prije nego počnu s pravim pisanjem.

Stanovich (1992; prema Čudina-Obradović, 2008) navodi kako neki stručnjaci smatraju da na razvoj vještine čitanja utječe kombinacija naslijeđenih faktora i okruženje u kojem dijete boravi. Smatra se da okolina ima veći utjecaj, odnosno ponajviše roditelji, ali i vrtićko okruženje u kojem djeca provode dosta vremena. Često se spominje da su prve tri godine djetetova života najvažnije za daljnji razvoj u svim područjima. Način na koji roditelji i odgojitelji stvaraju kvalitetno okruženje za razvoj predčitačkih vještina je da prvenstveno sami budu primjer i svojim postupcima i odnosom prema čitanju pokazuju koliko uživaju u pričama koje bi bilo poželjno da čitaju svakodnevno i da djecu aktivno uključuju u sam proces čitanja.

Isto tako bitno je uređenje čitačkog prostora kod kuće i u vrtiću koji bi trebao biti ugodno i mirno mjesto gdje će djeca osjećati povezanost, toplinu i zajedničko uživanje djece i odraslih u čitanju. Zbog toga je važno kako se odrasli odnose prema čitanju jer će djeca reflektirati njihovo ponašanje i to će utjecati na usvajanje predvještina čitanja. Neka načela poticajnog čitanja djetetu su redom „aktivno sudjelovanje djeteta koje je korisnije od pasivnog slušanja (bolje je djetetu postavljati pitanja nego od njega tražiti da mirno sluša ili da pokazuje na slici), zatim govor roditelja mora sadržavati više od samoga teksta, odnosno mora potaknuti dječji govor i reagirati na njega proširenjem, objašnjenjem, davanjem primjera, ispravljanjem i pohvalom te bi se zahtjevi za samostalnim govorom djeteta postupno trebali povećavati kako bi djeca bila što samostalnija i da koriste složenije oblike izražavanja“. (Čudina-Obradović, 2008, str. 39-40)

6. ISTRAŽIVANJE

Osnovni cilj ovog istraživanja bio je ispitati mišljenja odgojitelja o važnosti poticanja predvještina čitanja i pisanja te saznati koje aktivnosti provode u tu svrhu i kojim poticajima to čine. Odabrano istraživačko područje ispitalo je stavove odgojitelja i načine provedbe aktivnosti koje su vezane uz poticanje vještina čitanja i pisanja u predškolskoj dobi. Ono što me najviše potaknulo na razmišljanje o ovoj temi je moj rad u predškolskoj skupini koji smatram vrlo složenim i odgovornim pritom ne umanjujući važnost i kompleksnost provođenja aktivnosti u mlađim vrtičkim skupinama.

7. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Podaci su prikupljeni tijekom lipnja i srpnja 2024. godine, a okvirno vrijeme za ispunjavanje ankete je oko 10 minuta. Za potrebe ovog diplomskog rada korištena je metoda prikupljanja podataka putem internetskog anketnog upitnika namijenjenog isključivo odgojiteljima. Odgojitelji rješavaju anketu anonimno te su podaci isključivo korišteni za potrebe ovog istraživanja.

7.1. Uzorak ispitanika

Uzorak ispitanika čini 102 odgojitelja s područja cijele Republike Hrvatske koji su ispunjavali anketni upitnik.

7.2. Mjerni instrumenti i postupak ispitivanja

Podaci su prikupljeni putem internetske ankete namijenjene isključivo za odgojitelje. Anketa se sastoji od 28 pitanja raspoređenih u 3 dijela. Dobiveni rezultati istraživanja prikazani su grafički i tablično.

U prvom dijelu upitnika postavljena su pitanja u kojima se ispitanici izjašnjavaju o svom spolu, završenom stupnju obrazovanja, godinama radnog iskustva kao odgojitelja i navode županiju i skupini u kojoj trenutno rade te gdje se nalazi vrtić u kojem rade.

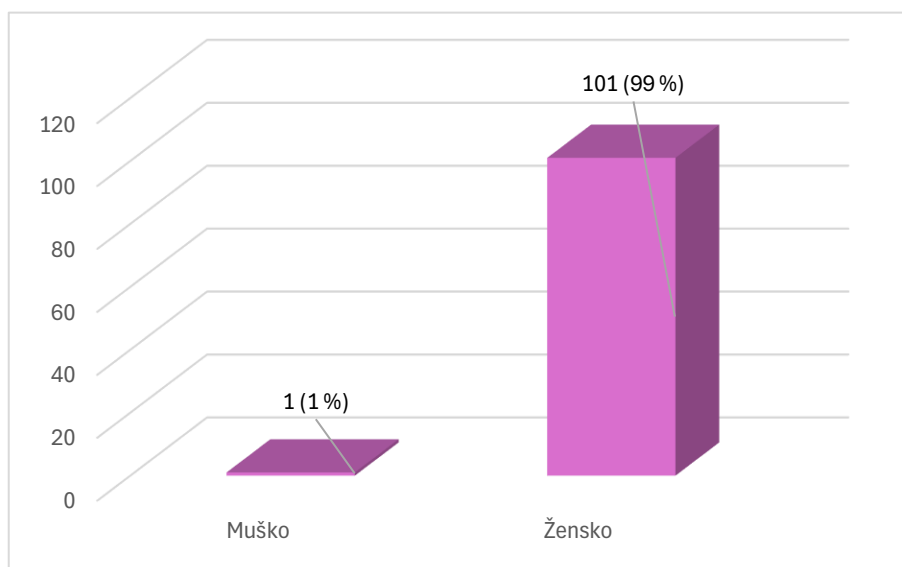
U drugom dijelu upitnika postavljena su pitanja koja se odnose na odgojitelje i njihov rad u struci te se nastoji ispitati koliko odgojitelji vrednuju aktivnosti koje potiču predvještine čitanja i pisanja te na koji način im pristupaju u svakodnevnom radu.

Treći dio ankete sadrži pitanja iz kojih saznajemo koje aktivnosti se najčešće provode u svrhu poticanja predvještina čitanja, a u posljednjem dijelu koje aktivnosti se provode u svrhu poticanja predvještina pisanja. U posljednjem pitanju daje se mogućnost odgojiteljima da sami napišu neku preporuku za poboljšanje provođenja aktivnosti u svrhu poticanja razvoja predvještina čitanja i pisanja.

8. REZULTATI I RASPRAVA

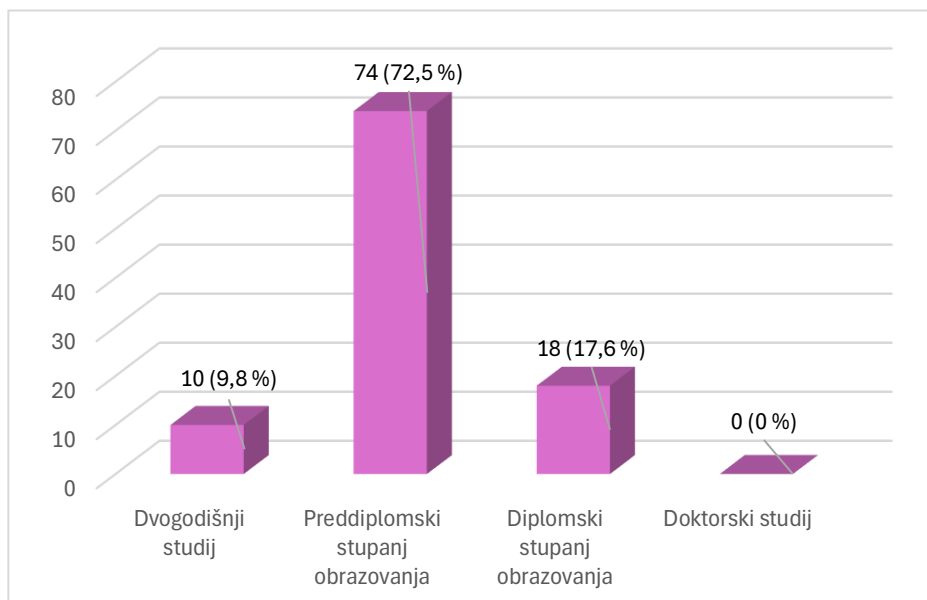
8.1. Demografske karakteristike ispitanika

Uzorak od ukupno 102 ispitanika čine 101 (99 %) odgojitelj ženskog spola i 1 (1 %) odgojitelj muškog spola što je vidljivo u grafikonu 1.

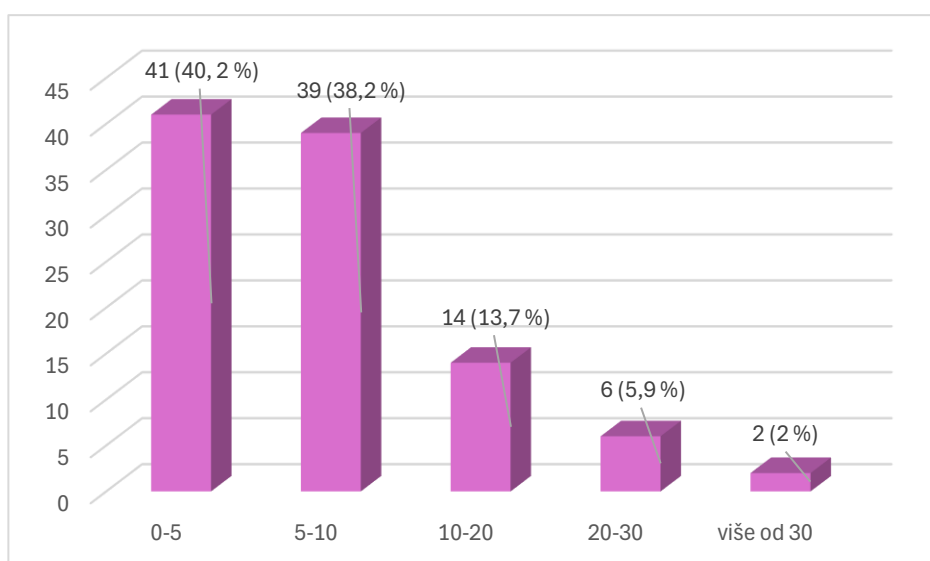
Grafikon 1

Najveći broj ispitanika ima završen preddiplomski stupanj obrazovanja i to sa čak 72,5 %, zatim diplomski studij ima završeno 17,6 % ispitanika te završen dvogodišnji studij ima 9,8 % ispitanika, a završen doktorski studij nema nitko od ispitanika što je vidljivo u grafikonu 2.

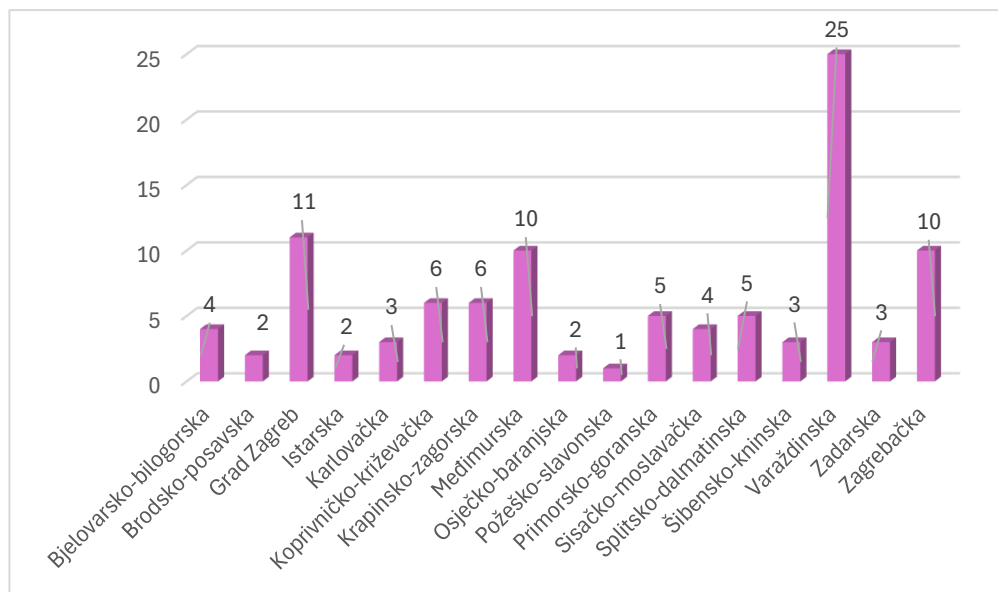
Grafikon 2

Ispitanici s najvišim brojem radnog iskustva (više od 30 godina) u odgojiteljskoj struci čini njih 2 %, zatim slijedi 20 do 30 godina radnog iskustva s 5,9 %, od 10 do 20 godina ima njih 13,7 %, a od 5 do 10 godina iskustva 38,2 % te ispitanici s godinama iskustva od 0 do 5 čini njih 40,2 % što je vidljivo u grafikonu 3.

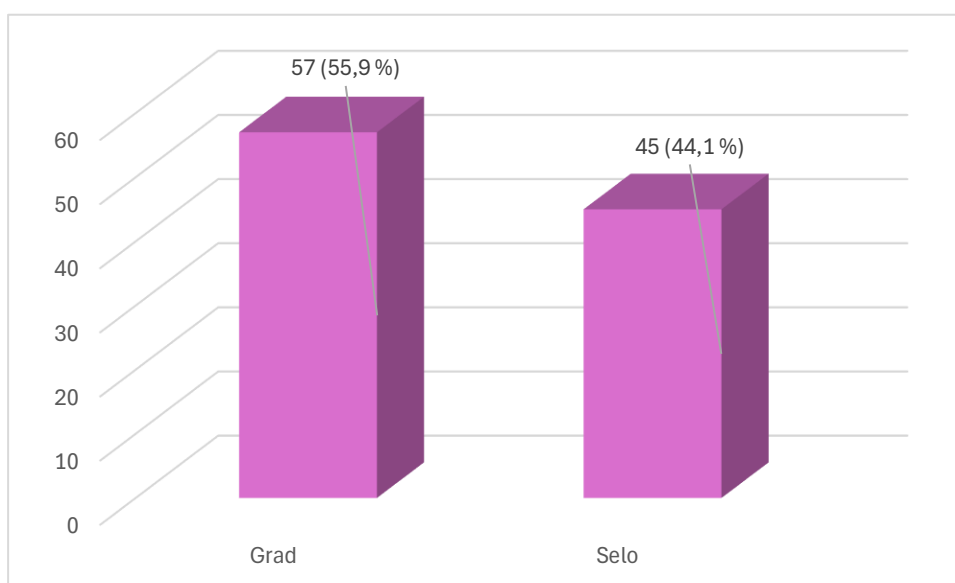
Grafikon 3

Najviše ispitanika ispunjavalo je upitnik s područja Varaždinske (24,5 %), Međimurske (9,8 %) i Zagrebačke županije (9,8 %) te s područja Grada Zagreba (10,7 %), a nešto manji broj iz ostalih županija što je vidljivo u grafikonu 4.

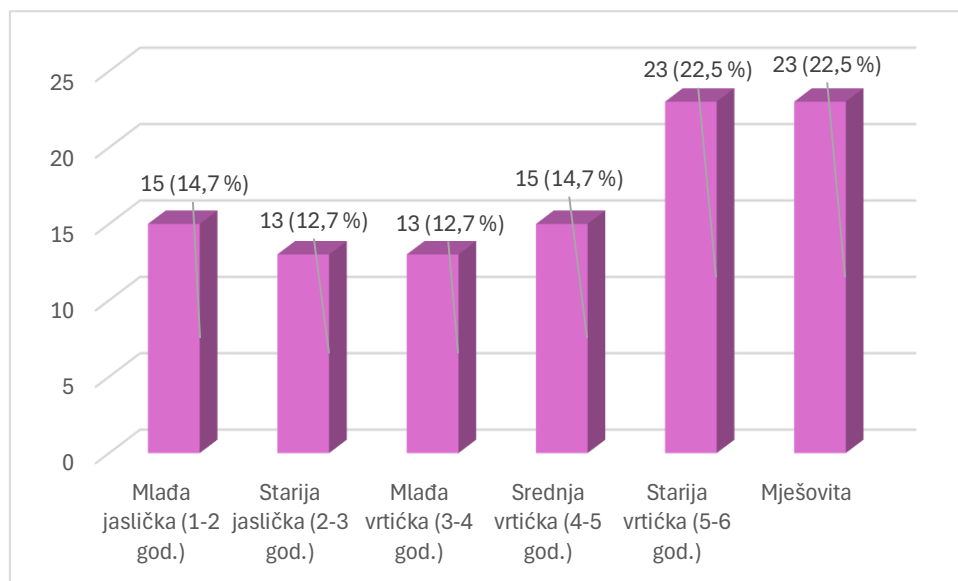
Grafikon 4

U grafikonu 5 prikazani su odgovori ispitanika na pitanje „Gdje se nalazi vrtić u kojem trenutno rade?“ Njih 55,9 % izjasnilo se da radi u gradskoj sredini, a njih 44,1 % da radi na selu.

Grafikon 5

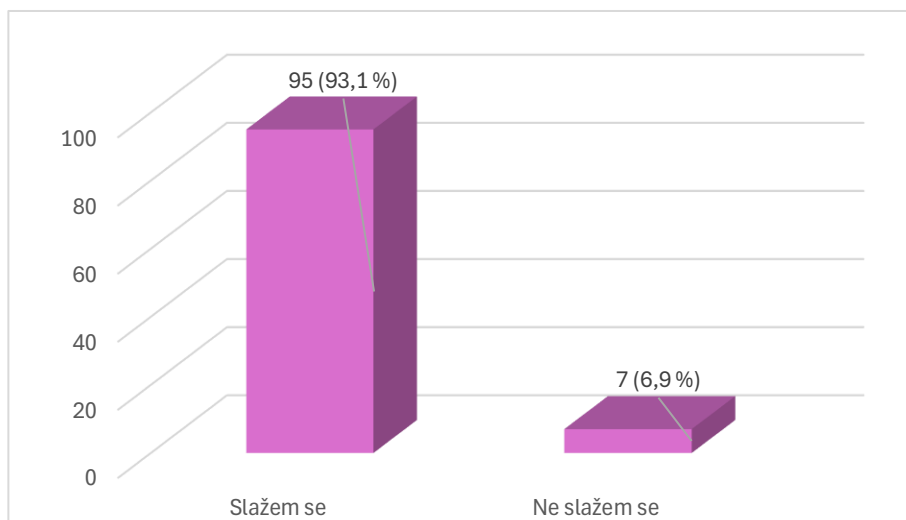
U ovom grafikonu 6 prikazane su skupine u kojima trenutno rade odgojitelji. Prema rezultatima istraživanja najveći broj ispitanika označilo je da rade u starijoj vrtićkoj (5-6 godina) te mješovitoj skupini koje su skupile jednak broj oznaka u ovom upitniku, dakle svaka od njih po 23 (22,5 %). Sljedeće dvije skupine u kojima trenutno radi najveći broj ispitanika su mlađa jaslička (1-2 godine) i srednja vrtićka (4-5 godina) svaka s po 15 (14,7 %) oznaka. Skupine s najmanjim brojem oznaka ispitanika su starija jaslička (2-3 godine) i mlađa vrtićka (3-4 godine) te svaka od njih ima po 13 (12,7 %) oznaka.

Grafikon 6

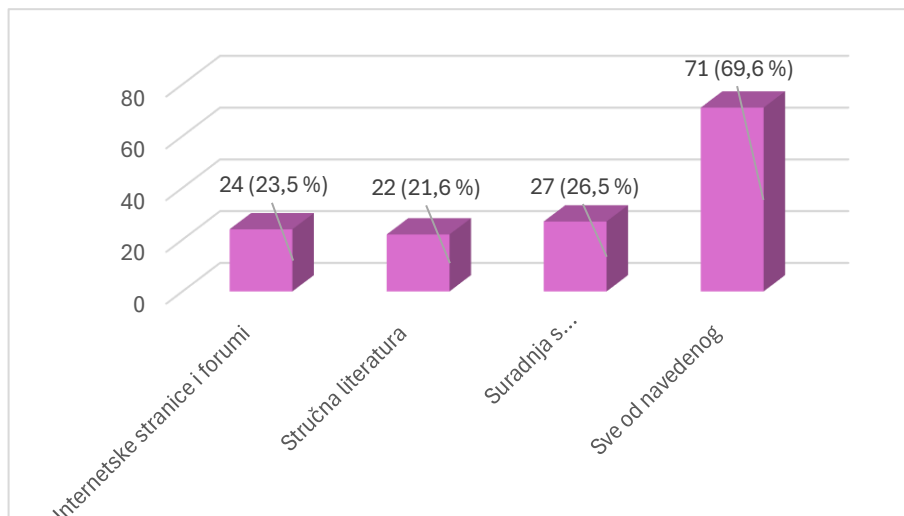
8.2. Stavovi i rad odgojitelja o predvještinama čitanja i pisanja u odgojno – obrazovnoj ustanovi

U grafikonu 7 prikazani su odgovori odgojitelja na tvrdnju *Odgojitelji posvećuju dovoljno pažnje aktivnostima koje potiču predvještine čitanja i pisanja*. Možemo vidjeti da se njih 95 (93,1 %) slaže s navedenom tvrdnjom, dok se njih 7 (6,9 %) ne slaže se tvrdnjom.

Grafikon 7

U anketnom pitanju *Označite izvore koje koristite za pronalaženje aktivnosti koje utječu na predčitalačke i predpisačke vještine*, ispitanici su mogli odabrati više odgovora. Prema tome njih 22 (21,6 %) koristi stručnu literaturu, zatim njih 24 (23,5 %) u tu svrhu koristi internetske stranice i forume, a njih 27 (26,5 %) surađuje s kolegama/kolegicama. Najveći broj ispitanika označio je kako koristi sve od navedenog čak njih 71 (69,6 %) što je vidljivo u grafikonu 8.

Grafikon 8

U **tablici 1** prikazani su odgovori ispitanika na pitanje *Koje su aktivnosti za razvijanje predvještina čitanja i pisanja djeci najzanimljivije?*

Tablica 1

SLIKOVNI SADRŽAJI	IGRE S GLASOVIMA I RIJEČIMA	DRAMSKE IGRE	GRAFOMOTORIČKE VJEŽBE	GLAZBENI SADRŽAJI	STOLNO - MANIPULATIVNI I POTICAJI
„Čitanje slikovnica.“	„Različite zajedničke igre (pogodi riječ, slovo na slovo, čuj moj glas).“	„Izrada lutkica, osmišljavanje scenarija i glumljenje.“	„Pisanje prema obrisima, taktilna slova i brojevi, pisanje po različitim podlogama.“	„Pjevanje ritmičkih brojalica i pjesmica.“	„Najčešće su to stolno - manipulativne aktivnosti sa slovima i brojevima (primjerice otiskivanje u plastelin, pisanje po različitim podlogama).“
„Prepričavanje slikovnica i priča.“	„Igre glasovima.“	„Dramatizacija.“	„Pisanje u pijesku, spajanje crta i točaka.“	„Sve koje uključuju ritam, pokret, melodiju.“	„Manipuliranje sitnim materijalima prstima.. osmišljene na način atraktivan djeci npr. na temu koja ih zanima, atraktivan i neoblikovan materijal a da potiče suradnju među djecom.“
„Čitanje slikovnica i pričanje priča, promatranje i opisivanje slika.“	„Igre riječima/slovima.“	„Čitanje i prikazivanje igrokaza, uglavnom dramatizacija.“	„Grafomotoričke vježbe na pijesku, piši/briši zadaci i sl.“	„Kod mlađe djece to su različite brojalice, pjesmice, a starija djeca više vole istraživačke aktivnosti u kojima sami manipuliraju ponuđenim materijalima na zadanu tematiku.“	„Kako sam u mješovitoj jasličkoj skupini, mojoj skupini je ja zanimljivo uparivanje oblika, slovo na slovo, uparivanje slika riječ (montessori pristup), "pisanje" linija u rasipnom materijalu prema nekom uzorku, likovne aktivnosti s različitim materijalima i sl.“
„Izrada vlastitih slikovnica, čitanje pomoću malih predmeta...“	„Igre u kojima se koristi glasovna analiza i sinteza.“	„Jako vole glumiti i koristiti lutke te gledati predstave.“	„Spajanje crtica/točkica prema predlošku.“	„Brojalice, pjesmice.“	„Montessori metode početnog čitanja i pisanja (pisanje u pijesku).“

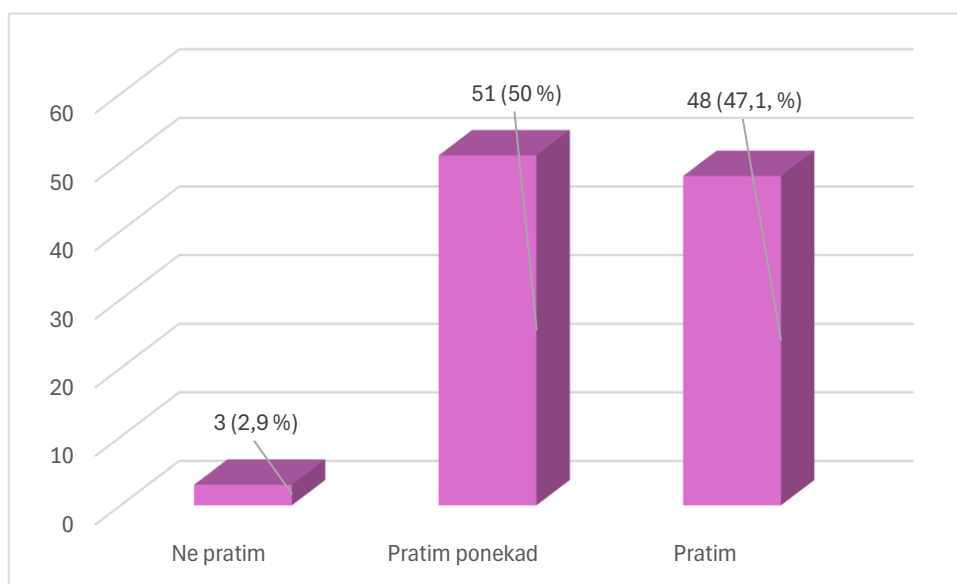
<p>„Ispričaj mi priču (prema predlošku slika).“</p>	<p>„Igre pogađanja npr. "na slovo", igre rimom, povezivanje pokreta i glasa.“</p>				<p>„Premetaljke, igre spajanja, pisanje po neoblikovanom materijalu.“</p>
<p>„Prepoznavanje i stvaranje rima., pričanje priča i prepričavanje, prepričavanje prema slikovnom predlošku.“</p>					<p>„Društvene igre sa slovima.“</p>
<p>„Zvučne slikovnice za mladu djecu.“</p>			<p>„Povlačenje linije od crte do crte prema uzorku, od točke do točke, ravne, kružne i valovite linije.“</p>	<p>„Pokretne igre, pjesme i brojalice.“</p>	<p>„Modeliranje plastelinom, bojanje unutar okvira, rezanje različitih oblika, slikanje vodenim bojama/temperama.“</p>
<p>„Trenutno najviše pokazuju interes za dječje enciklopedije o prijevoznim sredstvima, morskim životinjama, zastavama država pa prema tome kolegica i osmišljavamo aktivnosti koje uključuju slova.“</p>	<p>„Sve igre vezane uz rimu (smišljanje i prepoznavanje rime).“</p>				<p>„Kinetički pijesak (pisanje po njemu, traženje skrivenih materijala npr. slova, brojeva ovisno o temi).“</p>

„One koje potiču samostalno istraživanje (npr. samostalno listanje slikovnica, baratanje ponuđenim poticajima na kojima se nalaze slova i brojevi prilagođeni interesima djece).“					"Pisanje" po soli, pijesku, riži, otiskivanja u domaći plastelin.“
„Čitanje slikovnica, igra pričanja priče prema dobivenim riječima.“					„Aktivnosti koje uključuju manipuliranje materijalima (upotreba pinceta, plastelin), ali i slagalice na kojima se nalaze brojevi i slova i sl.“
„Slikovnice koje imaju detaljne ilustracije.“					„Igranje plastelinom, nizanje perlica, bojanje, crtanje.“
„Interaktivno čitanje slikovnica.“					

Iz navedenih odgovora ispitanika vidljiva je međusobna sličnost odgovora. Dakle, može se zaključiti kako odgojitelji djeci različite materijale (primjerice kinetički pijesak, brašno, plastelin, glinu i slične poticaje) koji kod djece prvenstveno izazivaju taktilnu senzaciju, ali im isto tako nude različiti pisaci pribor (olovke, bojice, flomastere, pastele i slično) te ga prilagode dobi djece, a sve u svrhu stjecanja predvještine pisanja. Odgojitelji navode kako djeca vole kada im se čitaju slikovnice te vole promatrati ilustracije, ali i sami osmišljavati priču prema zadanim sličicama. Nekoliko ispitanika navelo je kako koriste Montessori metodu početnog čitanja i pisanja (pisanje u pijesku). Kolegice koje trenutno rade u jasličkim skupinama navele su kako su u radu više bazirane na usvajanju životno – praktičnih vještina i sposobnosti te djeci ponude taktilne i zvučne slikovnice. Djeca iz mlađih vrtićkih skupina uživaju u pjesmicama, brojalicama, čitanju slikovnica i promatranju ilustracija te dramatizacija te su to aktivnosti koje su ispitanici najčešće navodili kao odgovor uz aktivnosti koje razvijaju finu motoriku/grafomotoriku primjerice „pisanje“ linija u rasipnom materijalu prema nekom

uzorku, uparivanje oblika, uparivanje slika – riječ i slično. Zaključno se može reći kako je svaki navedeni materijal poticaj za razvoj predvještina čitanja i pisanja, ako se djeci ponudi svakodnevno kroz organizirane, ali i spontane aktivnosti.

U grafikonu 9 prikazani su odgovori na pitanje *Pratite li napredak svakog djeteta u skupini?* Ponuđeni odgovori bili su *Ne pratim*, *pratim ponekad*, *pratim*. Prema dobivenim rezultatima 48 (47,1 %) ispitanika procijenilo je da prati napredak djece, njih 51 (50 %) da prati ponekad i njih 3 (2,9 %) ne prati. Prema dobivenim rezultatima pohvalno je što većina odgojitelja prati napredak djece.

Grafikon 9

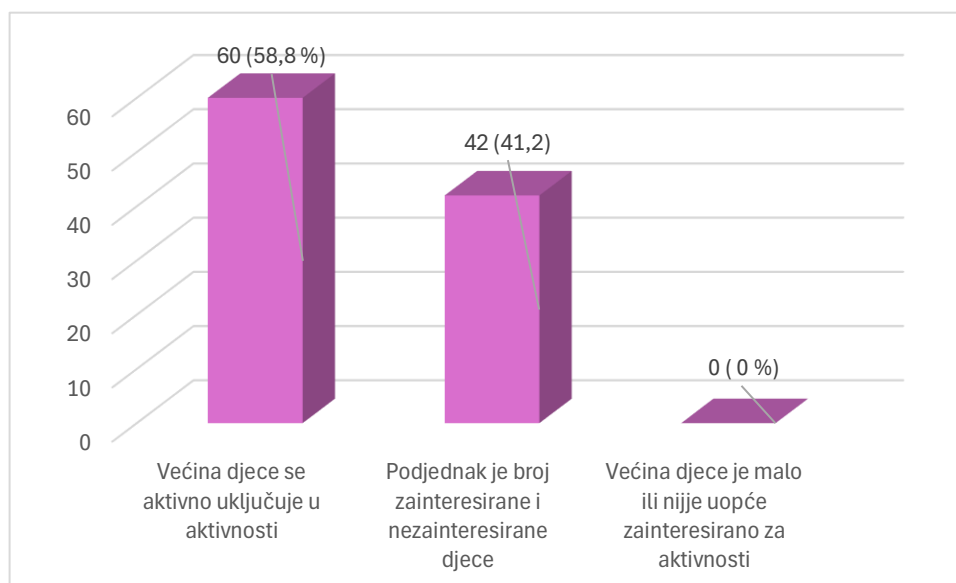
Tablica 2 prikazuje odgovore na pitanje *Na koji način pratite napredak djece u razvoju predvještina čitanja i pisanja?*

Tablica 2

KNJIGA PEDAGOŠKE DOKUMENTACIJE	DOKUMENTIRANJE AKTIVNOSTI	INDIVIDUALNE RAZVOJNE MAPE	OSOBNE BILJEŠKE
„Pišem u zabilješkama u pedagoškoj dokumentaciji.“	„Pratim aktivnost u igri i radu.“	„S kolegicom komentiram trenutni status djeteta i razgovaramo o daljnjim aktivnostima za poboljšanje ako je potrebno.“	„Kolegica i ja bilježimo u jednu bilježnicu svoja opažanja.“
„Bilježenjem u knjigu pedagoške dokumentacije.“	„Individualno praćenje - dokumentiranje fotografiranjem, pisanje bilježaka u žutu knjigu.“	„Bilježimo u individualnim mapama.“	„Pomoću tablice u kojoj svako dijete ima svoje + (radi super) i - (mora malo poraditi na nečemu).“
„Zabilježim na kraju radnog tjedna u rubriku zabilješke na kraju tjedan ako se neko dijete posebno istaknulo kroz tjedne aktivnosti.“	„U knjigu pedagoške dokumentacije pišem važnija opažanja i fotografiram dječje radove.“	„Individualne liste, mape.“	„Promatranjem, bilježenjem, razgovorom sa ostalim kolegicama.“
„Promatram i zapisujem u pedagošku dokumentaciju ili slikam dječje radove i na taj način pratim.“	„Dokumentiram slikanjem, ponekad zapišem u pedagošku dokumentaciju ako mi je nešto za pojedino dijete zapelo za oko.“	„Vodim razvojne mape za svako dijete i imam s kolegicom ppt prezentaciju u canvi, te zajedno možemo komentirati određene situacije učenja i to poticati.“	„Kolegica i ja bilježimo za svako dijete u jednu bilježnicu, isto tako svako dijete ima svoju crtančicu u koju ostavljamo komentare.“
	„Zapisivanjem u dosje djeteta, razgovorom sa roditeljima, u suradnji s logopedom.“	„Radim individualne mape gdje pišem bilješke i stavljam fotografije djeteta u aktivnostima i njegove radove.“	„U dogovoru s kolegicom bilježimo opažanja u svoju posebnu bilježnicu za svako dijete na mjesečnoj razini.“
	„Sada u starijoj jasličkoj grupi dokumentiram proces i izlažem na mjesto vidljivo djeci.. dok u starijim skupinama djeca izrađuju plakat i sami označavaju kojim su se didaktičkim materijalom bavili..bilježe na vidljivo mjesto svoja promišljanja uz foto proces i sl...kroz mapu djeteta ili mapu projekta..ili mapu tema kroz godinu.“	„Razvojne mape za manju djecu, kasnije u predškoli radni listovi.“	„U dogovoru s kolegicom bilježimo u svojoj bilježnici napredak djece.“
		„Izradom individualnih razvojnih mapa djece.“	„Službeno ne pratim trenutno, jako su mali. Komentiram s kolegicom s kime bi trebalo poraditi malo više na nekim stvarima, a tko je napredniji i slično.“
		„Putem tabele razvojnih zadata po dobi.“	

Prema dobivenim odgovorima ispitanika može se vidjeti kako velika većina odgojitelja radi pisane bilješke o napretku djece, a najčešće spomenuti izvori bilježenja su knjiga pedagoške dokumentacije, individualne razvojne mape, fotografiranje djece u aktivnostima i razgovor s kolegicama o viđenome. Odgovor koji se istaknuo je praćenje napretka djece putem tabela razvojnih zadaća po dobi i provođenje testiranja na početku i kraju pedagoške godine prema razvojnim karakteristikama za dob djeteta. Bez obzira koji način praćenja napretka djeteta odgojitelji koriste, važno je da zabilježene informacije uvažavaju i iskoriste za organiziranje budućih aktivnosti te ako je moguće više individualiziraju rad kako bi svakom djetetu pružili usavršavanje u području kojim nisu ovladali.

Grafikon 10 prikazuje odgovore ispitanika na pitanje koje glasi „Po Vašem mišljenju i iskustvu, kakve su reakcije djece na aktivnosti koje provodite u svrhu razvoja predvještina čitanja i pisanja?“ Najviše ispitanika smatra da se većina djece aktivno uključuje u aktivnosti, a taj postotak iznosi 60 (58,8 %). Nešto manji broj ispitanika, njih 42 (41,2 %) označio je tvrdnju kako je podjednak broj zainteresirane i nezainteresirane djece, a nitko od ispitanika nije označio tvrdnju kako je većina djece malo ili nije uopće zainteresirano za aktivnosti.

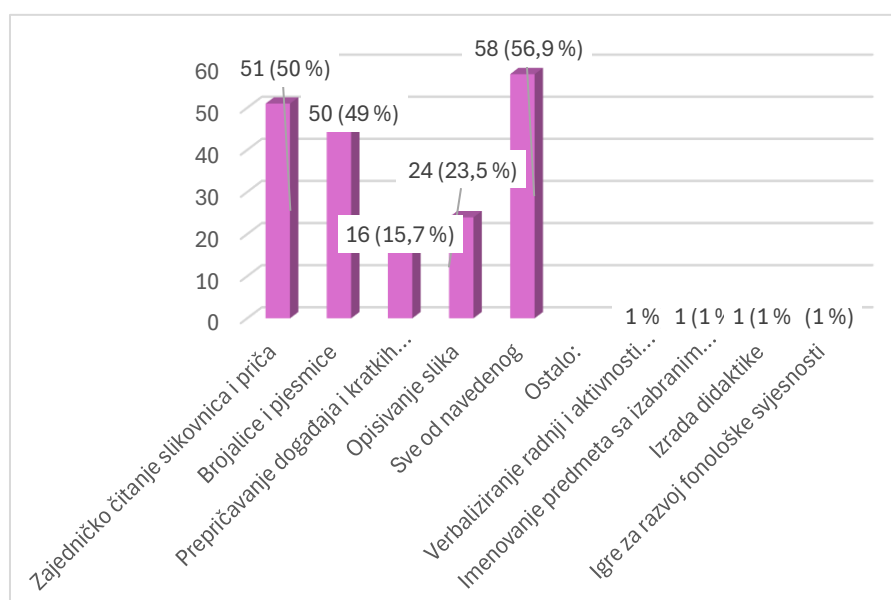

Grafikon 10

Dobiveni rezultati ankete na ovo postavljeno pitanje ne iznenađuju jer su aktivnosti za razvijanje predvještina čitanja i pisanja najzastupljenije uz likovne aktivnosti. Uvijek se pronađe neki poticaj ili materijal koji je djeci zanimljiv, iako će djeca isprobati i okušati se u svim aktivnostima no zadržat će se u onima koji ih trenutno najviše zanimaju

8.3. Aktivnosti koje potiču predvještine čitanja i pisanja

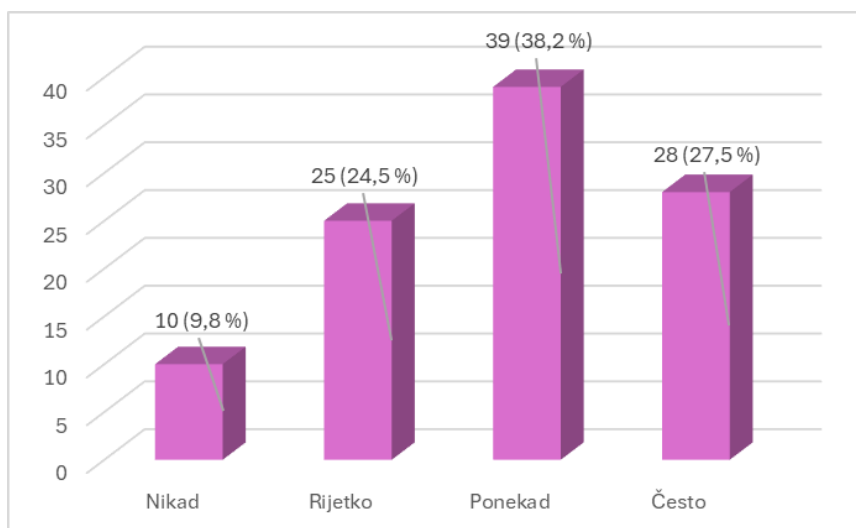
U pitanju Označite koje od navedenih aktivnosti najčešće koristite u radu s djecom u svrhu razvijanja jezika i poticanja govora. ispitanici su mogli odabrati više odgovora te su imali mogućnost pisanja vlastitog odgovora. Prema tome njih 51 (50 %) zajedno s djecom čita slikovnice i priče, zatim njih 50 (49 %) u radu s djecom služi se brojalicama i pjesmicama, njih 16 (15,7 %), a 24 (23,5 %) označilo je da prakticiraju opisivanje slika. Najveći broj ispitanika označio je kako koriste sve od navedenog i to njih 58 (56,9 %). Pod ostalo dopisano je još verbaliziranje radnji i aktivnosti koje se odvijaju (1 %), izrada didaktike (1 %), imenovanje predmeta sa izabranim glasom na početku, sredini i na kraju riječi (1 %) te igre za razvoj fonološke svjesnosti (1 %) što je prikazano u grafikonu 11.

Grafikon 11

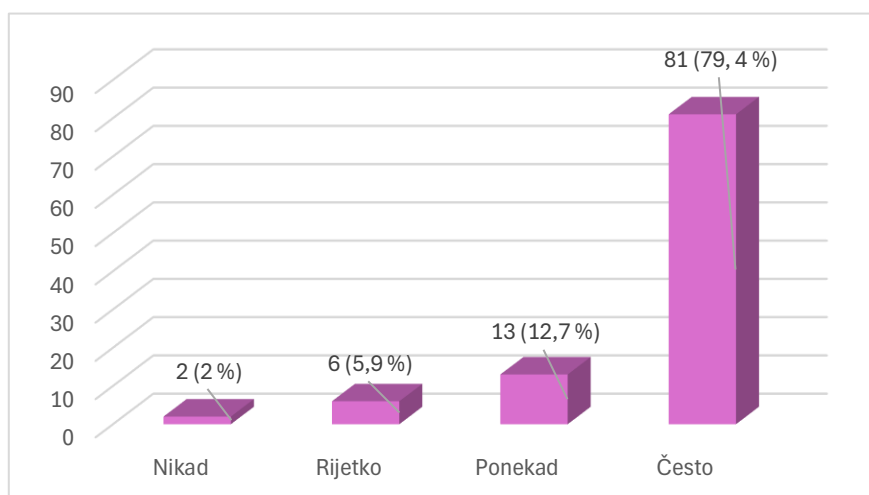
Odgovori ispitanika na ovu postavljenu tvrdnju su također očekivani jer su sve navedene aktivnosti (čitanje slikovnica, promatranje ilustracija, izvođenje brojalica, pjevanje pjesmica i sl.) zastupljene u svakodnevnom radu s djecom i već su postale dio rutine pojedine skupine jer se vrlo lako mogu prilagoditi dobi djece i njihovim mogućnostima. Neki ispitanici nadopisali su još aktivnosti verbaliziranja radnji i aktivnosti koje se odvijaju, zatim imenovanje predmeta sa izabranim glasom na početku, sredini i na kraju riječi te igre za razvoj fonološke svjesnosti koje se mogu provoditi s mlađim i starijim vrtičkim skupinama, a izuzetno su korisne za usvajanje predvještina čitanja i pisanja.

Grafikon 12 prikazuje odgovore ispitanika na pitanje koje glasi „U aktivnosti čitanja slikovnice ili priče prakticirate razgovor s djecom tijekom čitanja.“ Ispitanici su imali mogućnost označiti jedan odgovor od četiri ponuđena ovisno o učestalosti provođenja takvog načina rada u skupini (*nikad*, *rijetko*, *ponekad*, *često*). Najveći broj ispitanika označio je tvrdnju *ponekad* i to njih 39 (38,2 %), zatim njih 28 (27,5 %) označilo je tvrdnju *često*. Tvrdnju *rijetko* označilo je njih 25 (24,5 %) i tvrdnju *nikad* njih 10 (9,8 %).

Grafikon 12

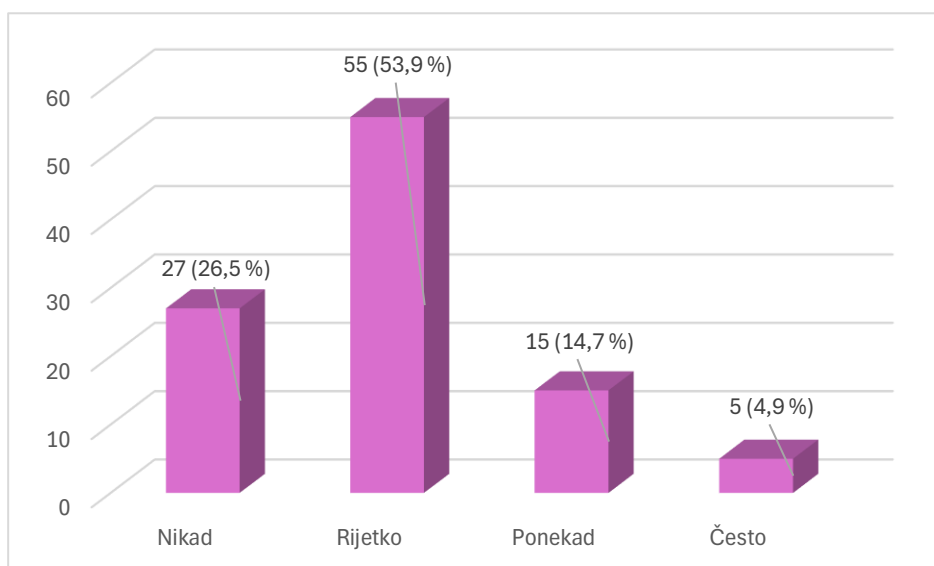
Sljedeća tvrdnja glasi *U aktivnosti čitanja slikovnice ili priče prakticirate razgovor s djecom nakon čitanja*. Princip odgovora bio je isto kao u prethodnom pitanju. Rezultati su pokazali kako čak 81 (79,4 %) ispitanika *često* razgovara s djecom nakon aktivnosti čitanja, zatim njih 13 (12,7 %) to radi *ponekad*, 6 (5,9 %) ispitanika označilo je tvrdnju *rijetko* i 2 (2 %) ispitanika *nikad*. Prikazano u grafikonu 13.

Grafikon 13

Rezultati ankete na ova dva pitanja su različiti. Moglo bi se zaključiti kako odgojitelji češće prakticiraju razgovor s djecom nakon čitanja, nego tijekom čitanja priča. Bilo koji od ta dva načina provodili svakako je korisno za djecu i njihov razvoj koncentracije i pažnje. Bitno je da se uvijek porazgovara nakon čitanja kako bi djeca osvijestila o čemu se čitalo i kako bi ih potaknuli na razmišljanje o pročitanome.

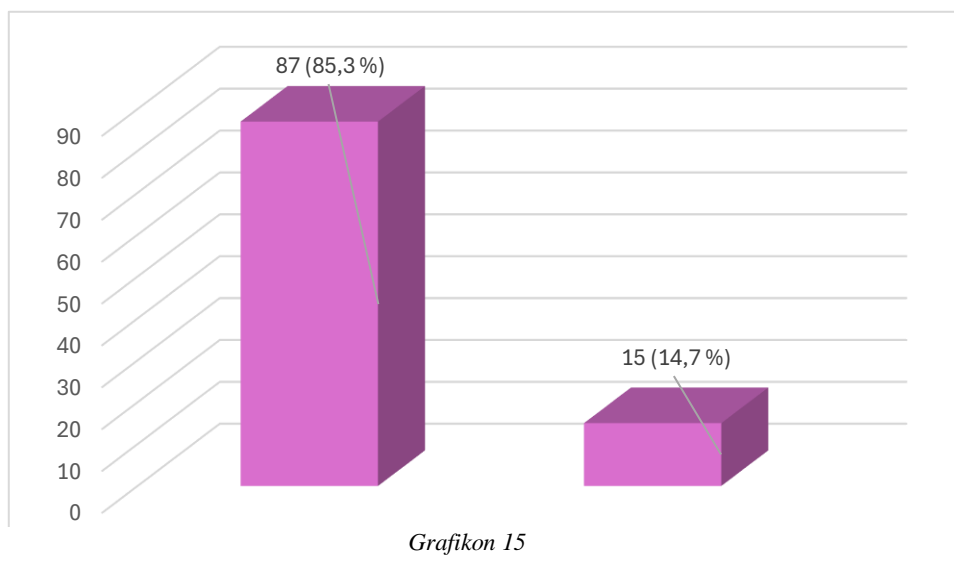
Grafikon 14 prikazuje odgovore ispitanika na tvrdnju *S djecom odlazite u knjižnicu*. Ispitanici su imali mogućnost označiti jedan odgovor od četiri ponuđena ovisno o učestalosti provođenja takvog načina rada u skupini (*nikad*, *rijetko*, *ponekad*, *često*). Najveći broj ispitanika označio je tvrdnju *rijetko* i to njih 55 (53,9 %), zatim njih 27 (26,5 %) označilo je tvrdnju *nikad*. Tvrdnju *ponekad* označilo je njih 15 (14,7 %) i tvrdnju *često* njih 5 (4,9 %).

Grafikon 14

Dobiveni rezultati su očekivani s obzirom da dosta ispitanika trenutno radi u jasličkim skupinama pa je označilo da s njima ne odlazi u knjižnicu. Prema odgovorima odgojitelja koji rade u starijim skupinama vidljivo je kako niti oni ne odlaze u česte posjete knjižnici i ako odlaze vjerojatno je taj odlazak isplaniran prije nego krenu u školu što nikako ne bi smjelo biti tako. Ekranu su danas zamijenili knjige pa ni roditelji ne odlaze s djecom u knjižnicu. Povezanost te suradnja vrtića i knjižnica trebala bi biti veća kako bi djeca doživjela neka nova iskustva i upoznala se s radom knjižnice prije nego krenu u školu.

Grafikon 15 prikazuje odgovore ispitanika na pitanje *Postoji li u skupini centar početnog čitanja i pisanja ili centar knjižnice?* Ispitanici su imali mogućnost odgovoriti s *da* ili *ne*. Gotovo svi ispitanici odgovorili su s *Da* i to njih 87 (85,3 %), a s *Ne* njih 15 (14,7 %).

U **tablici 3** prikazani su odgovori ispitanika na pitanje *Što se nalazi u centru početnog čitanja i pisanja?*

Tablica 3

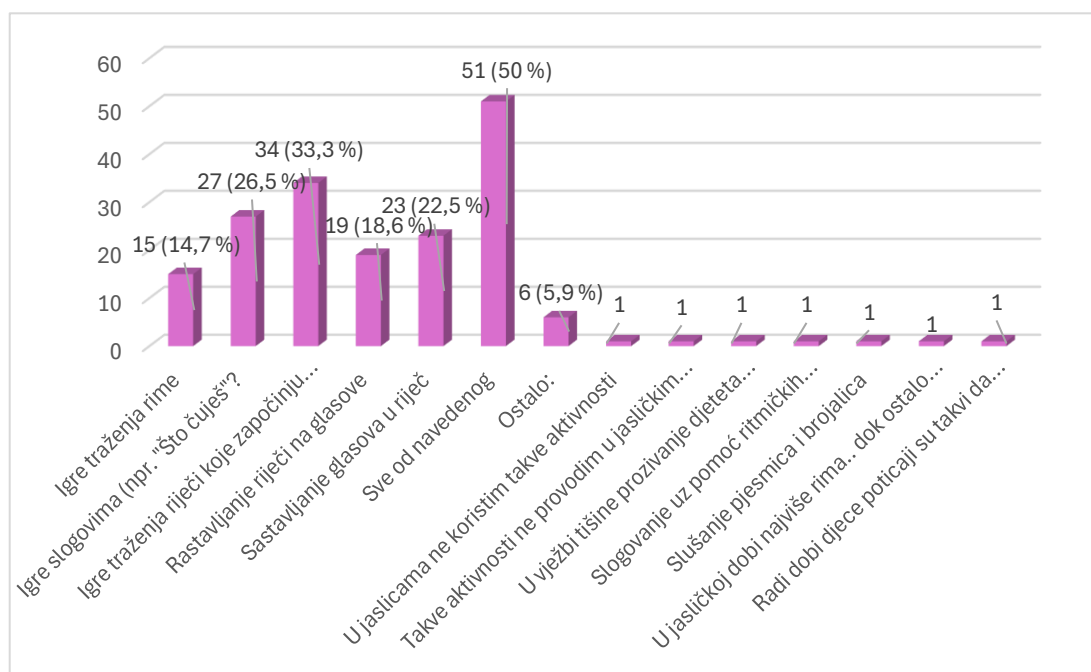
SLIKOVNICE, KNJIGE ZA DJECU	SENZORMOTORIČKI POTICAJI	MATERIJALI ZA RAZNOVRSNO IZRAŽAVANJE (LIKOVNI MATERIJALI, PRIBOR ZA PISANJE, RAZLIČITE PODLOGE ZA PISANJE, DRUŠTVENE IGRE...)
„Slikovnice, enciklopedije, slikopriče.“	„Nemamo ga u jasličkim skupinama. Više se fokusiramo na upoznavanje s različitim materijalima (taktilna percepcija).“	„Magnetna slova i brojevi, slikovnice, crtaničice, radni listići, olovke, bojice.“
„Knjige, slikovnice, enciklopedije, časopisi, dječji radovi.“	U jasličkoj skupini cijela soba je opremljena senzornim materijalima i eventualno slikovnicama.“	„Plakat slova (svako slovo ima više plastificiranih primjeraka tako da djeca mogu slagati riječ slovo po slovo).“
„Različite knjige koje mijenjamo prema interesu djece. Na policama imamo slikovnice, priče, slikopriče, stihove, pjesmice, enciklopedije, isprintane i plastificirane članke o stvarima koje zanimaju djecu (npr. kolači, Nikola Tesla...).“	„Kako trenutno radim u jasličkoj skupini centar kao takav ne postoji, no imamo slikovnice i različite materijale koje djeca mogu taktilno istraživati.“	„Materijali za poticanje fine motorike, sav pribor za likovne aktivnosti, stolno - manipulativna didaktika, slikovnice.“

<p>„Nije centar početnog čitanja i pisanja ali u sklopu obiteljskog centra djeci su ponuđene slikovnice i priče koje tokom dana mogu listati, gledati ilustracije itd.“</p>		<p>„Sve što djeca mogu koristiti u slobodno vrijeme, osim nekih likovnih materijala koje koriste uz stalni nadzor odgojitelja (npr. tempere, vodene boje), a svi ostali materijali za pisanje su im dostupni.“</p>
<p>„Dječje knjige, zbirke sa stihovima dječjih pjesama.“</p>		<p>„Ploča za krede i flomastere, magnetna ploča sa slovima i brojevima.“</p>
<p>„Prema interesu djecu nedavno smo oformili centar knjižnice u kojem se nalaze slikovnice, slikopriče, pjesmarice te smo izradili nekoliko vlastitih slikovnica.“</p>		<p>Perlice, kartice sa slovima i memory karticama, slikovnice, pribor za crtanje.“</p>
		<p>„Kartice sa slovima i brojevima, memory kartice, igre sa slovima i brojevima (oblik na oblik, spajanje sjena sa stvarnim oblikom slova i broja..):“</p>
		<p>„Različiti papiri, bilježnice, radne liste, knjige i slikovnice, pribor za pisanje i crtanje, abeceda s grafičkim prikazima, drvena i magnetna slova, memory sa slovima, kartice sa sličicama za pričanje priča...“</p>
		<p>„Razne didaktičke igre za razvoj predčitalačkih vještina, abeceda, igre slovima, razni zadaci za vježbu grafomotorike, okulomotorike, sličice i stvari u rimi, dječje slikovnice, časopisi, škariće, ljepila, olovke, plastificirana slova sa isprekidanim linijama, flomasteri i ostali materijalni poticaji koji se periodično izrađuju i mijenjaju prateći dječji interes i stupanj razvoja predčitalačkih vještina u grupi.“</p>
<p>„Ako se radi o mlađoj dobi djece onda su to neki poticaji više taktalnog tipa i neke fotografije koje označuju da se radi o tom centru (npr. fotografije bojica, knjiga i sl.) i naravno slikovnice, a u starijim skupinama djeci je dostupan i pisaći pribor i svi materijali koji potiču vještine pisanja.“</p>		

Prema dobivenim rezultatima može se zaključiti kako se u svim odgojnim skupinama, neovisno o dobi djece, nalaze slikovnice, pisaći pribor, razni materijali za likovne aktivnosti i materijali koji služe za razvoj fine motorike te se u centru početnog čitanja i pisanja nalazi različita didaktika koju su izradili odgojitelji. U starijim vrtićkim skupinama više su to neke stolno – manipulativne igre sa slovima, brojevima te društvene igre vezane uz tu tematiku.

Odgojitelji koji rade u jasličkim skupinama naveli su centar senzomotorike kao poticajnim centrom za kasniji razvoj predvještina čitanja i pisanja. Uglavnom odgojitelji poticaje prilagođuju interesima djece, no imajući na umu da potiču predvještine čitanja i pisanja.

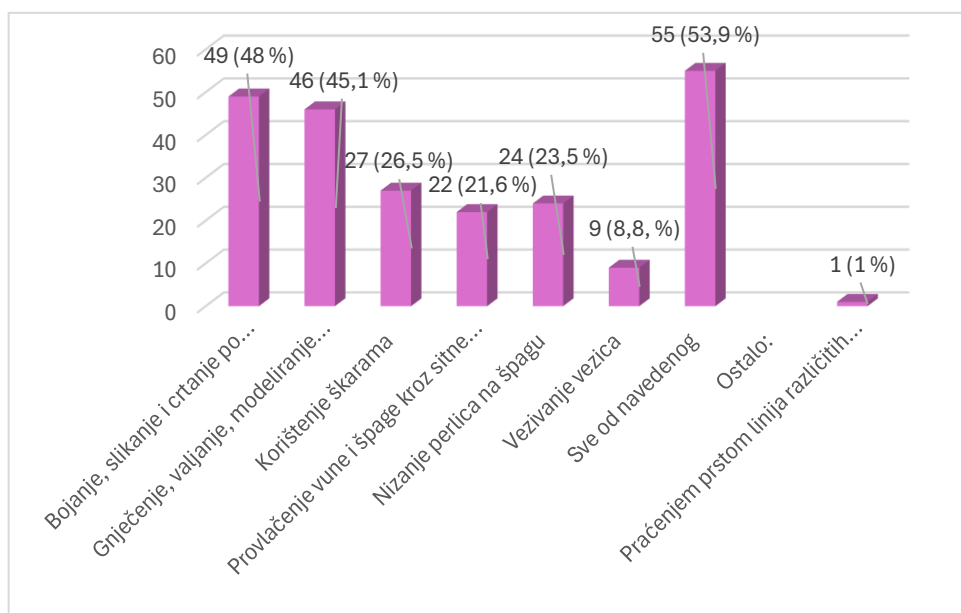
U grafikonu 16 prikazani su odgovori na tvrdnju *Označite koje aktivnosti najčešće provodite u svrhu razvoja fonološke svjesnosti (sposobnost rastavljanja riječi na glasove i sastavljanja glasova u riječi, povezivanje glasova sa slovima i na kraju razumijevanje napisane poruke)*. Ispitanici su mogli odabrati više odgovora te su imali mogućnost pisanja vlastitog odgovora. Prema tome njih 15 (14,7 %) označilo je kako provodi s djecom igre traženja rime, zatim njih 27 (26,5 %) u radu s djecom koristi igre slogovima. Njih 34 (33,3 %) provodi igre traženja riječi koje započinju zadanim glasom, a njih 19 (18,6 %) označilo je da provodi aktivnost rastavljanja riječi na glasove te nešto veći broj ispitanika njih 23 (22,5 %) provodi aktivnost sastavljanja glasova u riječ. Najveći broj ispitanika označio je kako koriste sve od navedenog i to njih 51 (50 %). Pod ostalo je dopisano još nekoliko odgovora, a to su kako u vježbi tišine prozivaju dijete opisujući njegovu odjeću kako bi se dijete prepoznalo, zatim je navedeno slogovanje uz pomoć ritmičkih instrumenata i slušanje pjesmica te brojalice. Tri ispitanika navela su kako ne provode takve aktivnosti u jaslicama.

Grafikon 16

Prema dobivenim rezultatima može se zaključiti kako odgojitelji u svom radu koriste aktivnosti koje razvijaju fonološku svjesnost te ih integriraju u svakodnevne aktivnosti.

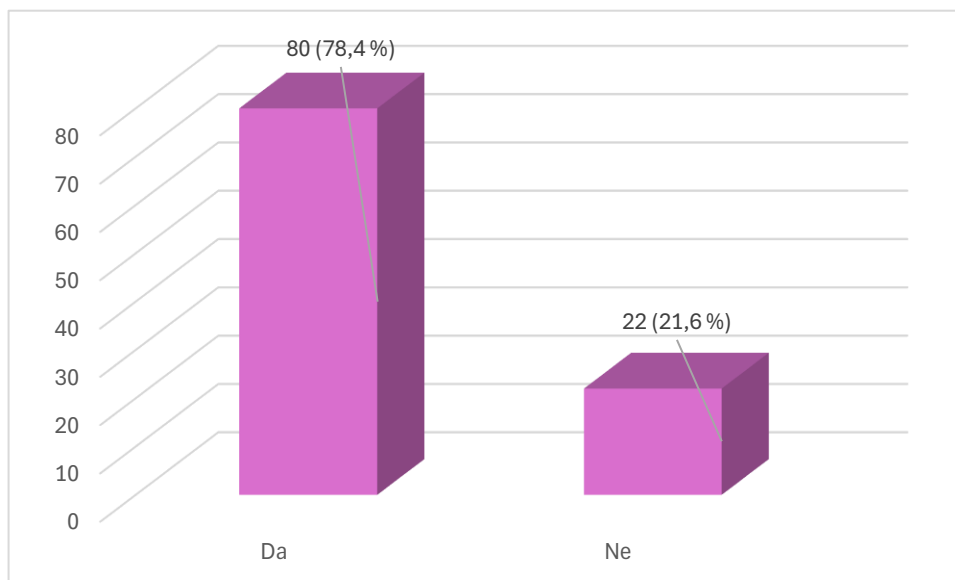
U grafikonu 17 prikazani su odgovori na tvrdnju *Označite aktivnosti koje najčešće koristite u svrhu razvoja predvještina pisanja*. Kao i kod prethodnog pitanja ispitanici su mogli odabrati više odgovora te su imali mogućnost pisanja vlastitog odgovora. Prema tome njih 49 (48 %) označilo je kako u svrhu razvoja predvještine pisanja aktivnosti bojanja i crtanja po različitim podlogama. Nešto manji broj ispitanika 46 (45,1 %) daje djeci da valjaju, gnječe, modeliraju glinu i plastelin, a njih 27 (26,5 %) daje djeci da koriste škare. Aktivnost provlačenja vune i špage kroz sitne rupice provodi 22 (21,6 %) odgojitelja, a 24 (23,5 %) odgojitelja daje djeci perlice koje nižu na špagu, dok njih 9 (8,8 %) nudi djeci aktivnost vezanja vezica. Najveći broj ispitanika označio je kako koriste sve od navedenog i to njih 55 (53,9 %). Pod ostalo je dopisan jedan odgovor odgojitelja a odnosi se na praćenje prstom linija različitih konfiguracija i konzistencija.

Grafikon 17

Prema dobivenim rezultatima može se zaključiti kako odgojitelji potiču predvještine pisanja nudeći djeci različiti pisani pribor kojeg mogu koristiti u likovnim, ali i u slobodnim aktivnostima. Poticaje i materijale nude djeci koji su u skladu s njihovom dobi i sposobnostima.

Grafikon 18 prikazuje odgovore ispitanika na pitanje *Potičete li kod djece zapažanje i imenovanje slova i brojki?* Ispitanici su imali mogućnost odgovoriti s *da* ili *ne*. Gotovo svi ispitanici odgovorili su s *Da* i to njih 80 (78,4 %), a s *Ne* njih 22 (21,6 %).

Grafikon 18

U **tablici 4** prikazani su odgovori ispitanika na pitanje *Na koji način potičete imenovanje i pisanje slova i brojki?*

Tablica 4

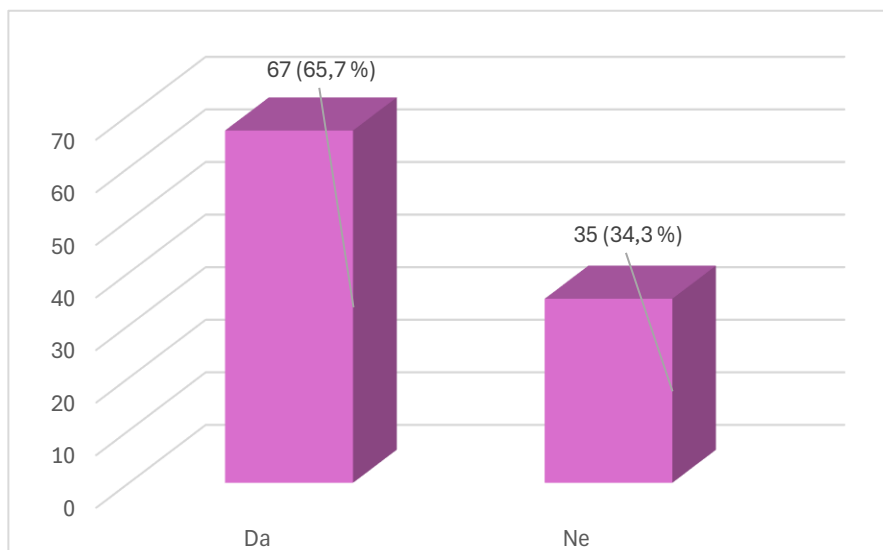
1.	„Razgovorom tj. poticajnim pitanjima ako vidim da se djeca zanimaju za to područje.“
2.	„Svakodnevnom komunikacijom namjernim i spontanom poticajima.“
3.	„Kroz dječje pjesmice i brojalice.“
4.	„Rješavanjem zadataka u radnoj bilježnici, grafomotoričke vježbe u crtanicama.“
5.	„Kroz pjesmice uz ritam (pljesak, pucketanje prstima).“
6.	„Izlaganjem djece vizualnim sadržajima gdje se pojavljuju slova i brojevi.“
7.	„Ne potičem u jasličkoj skupini.“
8.	„Sudjelovanjem u dječjim aktivnostima.“
9.	„Ubacivanje slova i brojeva u centre aktivnosti gdje djeca provode najviše vremena - centar građenja, centar kuhinje.“
10.	„Više radimo na životno - praktičnim aktivnostima.“
11.	„Prilikom rješavanja radnih bilježnica djecu se navodi na odgovor i daje im se dovoljno vremena da sami daju odgovor uz malo usmjeravanje odgojitelja.“
12.	„Opremljenost i estetski izgled sobe je jako važan pa smatram da je to dosta poticajno za djecu.“

13.	„Dosta djece već poznaje slova i brojeve jer to roditelji zahtijevaju pa ih nije toliko potrebno poticati već sami pokreću temu pisanja, no potičem kod djece koja su tek krenula s prepoznavanjem slova i brojeva i njima više pristupam individualno u aktivnostima.“
14.	„U mlađim skupinama dati im mogućnost baratanja pisaćim predmetima, a u starijim raditi to uz više razgovora i usmjeravanja i više ih izlagati složenijim aktivnostima.“
15.	„Pokušavam to činiti svakodnevno kroz razgovor i poticajnim pitanja te aktivnostima koje provodimo pogotovo sada u starijoj skupini kada se djeca pripremaju za školu.“
16.	„Uređujući prostor sobe kako bi sami primijetili nešto novo u sobi i samoinicijativno pokrenuli razgovor s drugom djecom i svojim odgajateljima o tome što vide.“
17.	„Ne forsiram imenovanje i pisanje slova i brojki, ali kroz razgovor često spomenemo tu temu pa je sve više spontano nego planirano poticanje.“
18.	„Pokušavam centre u sobi dnevnog boravka djece ispuniti materijalima koji će ih potaknuti na istraživanje slova i brojki.“
19.	„Smatram da prostor kao treći odgojitelj ima važnu ulogu u poticanju svih razvojnih područja pa se prema tome vodim u svom radu i istražujem na koje načine mogu posložiti prostor da bude poticajan.“
20.	„Organiziranim aktivnostima na neku aktualnu temu koja najvećim dijelom obuhvaća centar čitanja i pisanja ako nam je cilj interakcija djece s poticajima koji pobuđuju kod njih želju za poznavanjem slova i brojki.“
21.	„U svakodnevnim aktivnostima, pisanje i čitanje svog imena i broja godina.“
22.	„Brojevi se ne nalaze samo u centru pisanja i čitanja već i u drugim centrima u kojima djeca provode najviše vremena, kroz razgovor spontano.“
23.	„U centru početnog čitanja i pisanja izložiti djecu vizualnim i taktilnim poticajima koji će ih zainteresirati za tu tematiku.“
24.	„Izradom poticaja, grafomotoričkim vježbama, zadacima u radnim bilježnicama.“
25.	„Pokušavam kroz sve aktivnosti koje provodim (glazbene, tjelesne, jezično - govorne) dotaknuti se slova i brojeva, ovisno o dobi djece.“
25.	„Spontano kroz razgovor, nuđenjem poticaja na kojima se nalaze slova i brojevi.“
26.	„Slikovni materijali, priručnici, šablone, video materijali.“
27.	„Igra, razgovor, pohvala, radni listići, razni poticaji (slike, slova), konkretne situacije u razgovoru, igri i/ili šetnji, praćenje interesa djece i prema tome osmisliti zadatke (pr. prebrojiti koliko ima psića u ophodnji na slici).“
28.	„Imenovanje - imenujemo zajedno sto vidimo, koristim prste za brojanje i brojim na glas...“
29.	„Brojkama od brusnog papira koje dijete prvo treba prijeći prstom a zatim imenovati broj, sa raznim kvačicama u kojima kroz igru kažemo djetetu npr: koliko kvačica ima u košari, koliko kvačica je na stolu...“
30.	„Primjerice kod učenja slova i brojki pokazivala sam im plakat na kojem se one nalaze i na taj način smo ih zajedno imenovali, a svako slovo i brojka bila je izrađena od spužvastog materijala pa su djeca mogla i taktilno istraživati oblike slova i brojki.“
31.	„Izrađenim materijalnim poticajima-istaknuti brojevi i slova po sobi dnevnog boravka, zajedničke svakodnevne igre u krugu sa prebrojavanjem, brojalice, pronađi slovo ili broj u prostoru i sl. Plastificirane linije slova i brojeva, flomasteri, razne taktilne podloge...“
32.	„Didaktički materijali, igre, spajalice, ispunjaljke, nizanje, brojanje na glas...“
33.	„Osmišljavanjem igara (pokretne igre, brojalice, sličice...).“
34.	„Kartice sa slovima, slikovna abeceda, igre na slovo na slovo, edukativne igre na računalu.“

35.	„Slova - kroz plakate, kartice sa slovima, igre sa slovima (npr. na slovo, pronadi rimu, glasovna analiza i sinteza)**Brojke - kroz igre brojanja, slaganja, nizanja...zadatke u radnim listovima.“
36.	„Asocijacije, usporedbe, priče o svakom slovu ili brojki.“
37.	„Kroz svakodnevne rutine.“
38.	„Prebrojavanje u vrsti, brojanje količine max do 5, imenujemo brojeve.“
39.	„Društvenim igrama (čovječe ne ljuti se, domino,...).“
40.	„Kroz igru, naročito uz pokret.“
41.	„Kada djeca rješavaju zadatke, pojedine riječi slovcati i zajedno povezati, a kod pisanja im zadajem u bilježnicu slova koja moraju imenovati a zatim kopirati više puta.“
42.	„Ovisno o interesu djece, poticajnim pitanjima u rješavanju određenih "problema" koliko vidiš pčela, koji je od ovih broj tri, kako pišemo broj tri, i sl.“
43.	„Najviše rastresiti materijal u okviru u kojem dijete prstom ostavlja trag.“
44.	„Razgovorom, brojanjem, promatranjem slova i brojki te njihovim imenovanjem..“
45.	„Tijekom svih aktivnosti (brojanje bojica, papira..).“
46.	„Kod pr. pospremanja koliko igračka je tu, na koje je slovo ova igračka i sl., pomoću plakata za bilježenje.“
47.	„Pisanje po pijesku, nizanje perlica na konop, uključujemo brojeve u centre gdje djeca vole provoditi vrijeme i imaju igre uloga (centar kuhinje - različiti plastificirani recepti u kojima djeca broje da bi došli do konačnog proizvoda, građevni centar - građenje i konstruiranje prema uputama).“

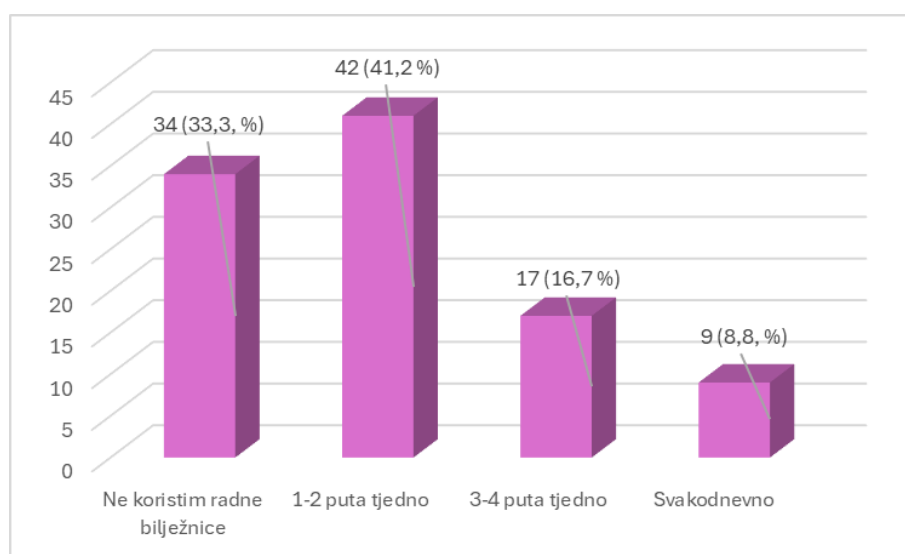
Prema dobivenim rezultatima iz tablice vidljivo je kako su djeci svakodnevno dostupni poticaji na kojima se nalaze slova i brojke. Jedan od najčešćih odgovora odgojitelja je kako nastoje uklopiti slova i brojke u centre aktivnosti gdje djeca provode najviše vremena, ali to rade smisleno. Dosta odgovora je bilo kako je opremljenost prostora, koji se smatra trećim odgojiteljem, izuzetno važna jer djeca uče vizualno i to posebice u mlađoj dobi.

Grafikon 19 prikazuje odgovore ispitanika na pitanje *U radu s predškolskom djecom koristite različite radne bilježnice?* Ispitanici su imali mogućnost odgovoriti s *da* ili *ne*. Većina ispitanika odgovorila je s *Da* i to njih 67 (65,7 %), a s *Ne* njih 35 (34,3 %).

Grafikon 19

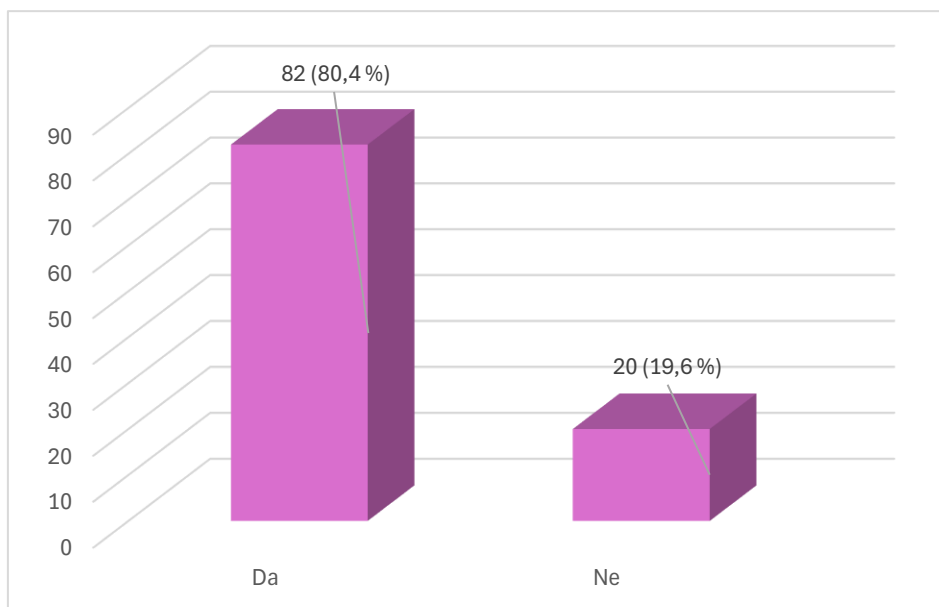
Sljedeće pitanje glasi *Koliko često rješavate zadatke u radnim bilježnicama?* Mogući ponuđeni odgovori su *Ne koristim radne bilježnice*, *1 – 2 puta tjedno*, *3 – 4 puta tjedno* i *svakodnevno*. Rezultati su Sljedeća pitanje glasi *Koliko često rješavate zadatke u radnim bilježnicama?* Mogući ponuđeni odgovori su pokazali kako 34 (33,3 %) ispitanika *ne koristi radne bilježnice*. Zatim njih 17 (16,7 %) rješava zadatke *3 - 4 puta tjedno*, a njih 9 (8,8 %) ispitanika *svakodnevno*. Najveći broj ispitanika izjasnio se kako rješava zadatke u radnim bilježnicama *1 – 2 puta tjedno*.

Grafikon 20

Prema dobivenim rezultatima veliki je broj ispitanika koji ne koriste radne bilježnice u radu s djecom no razlog tome je što su tu tvrdnju označavali odgojitelji koji trenutno rade u jaslicama. 1 – 2 puta tjedno za rješavanje zadataka u radnim bilježnicama je sasvim dovoljno jer smatram kako ipak treba dati više vremena drugim aktivnostima (glazbenim, tjelesnim, likovnim, govornim) koje isto tako potiču predvještine čitanja i pisanja ako su dobro osmišljene.

Grafikon 21 prikazuje odgovore ispitanika na pitanje *Djeca u predškoli imaju crtaničice koje im služe za grafomotoričke vježbe i pisanje slova?* Ispitanici su imali mogućnost odgovoriti s *da* ili *ne*. Većina ispitanika odgovorila je s *Da* i to njih 82 (80,4 %), a s *Ne* njih 20 (19,6 %).

Grafikon 21

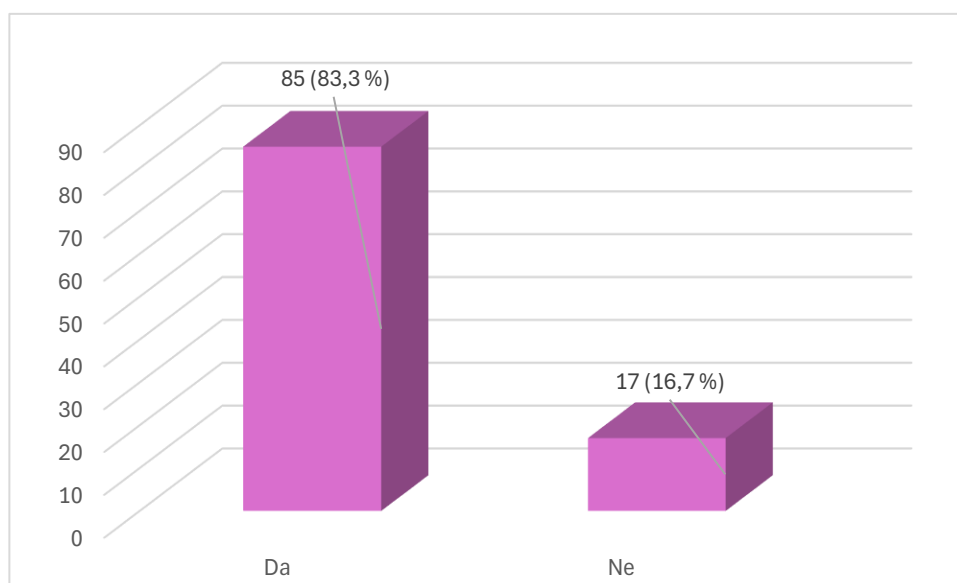
U **tablici 5** prikazani su odgovori ispitanika na pitanje *U koje doba najčešće provodite vježbe za razvoj predvještina pisanja i čitanja?*

Tablica 5

PRIJEPODNE	TIJEKOM DANA
„Najčešće nakon doručka.“	„Opet ovisno o interesu djece, iako, pokušavamo integrirano unositi aktivnosti za razvoj čitanja i pisanja.“
„U dopodnevnom terminu.“	„Kolegice provode nakon igre na dvorištu i voćnog obroka.“
„Prije ručka, a često nastavimo s aktivnostima nakon odmora.“	„Poslije ručka ili u jutarnjim satima poslije jutarnjeg kruga.“
„Prije podne, nakon tjelesnih aktivnosti.“	„Kroz cijelu boravak ovisno o interesima djeteta. Češće možda u popodnevnom satima kad dio djece odmara.“
„Prije podne, nakon tjelesnih aktivnosti i doručka.“	„U vrijeme popodnevnog odmora.“
„Sa predškolicima pojačano u programu predškole, ali sa ostalima kroz cijelo vrijeme prijepodnevnog boravka u sobi dnevnog boravka.“	„Za vrijeme popodnevnih aktivnosti.“
„Ovisno o planiranim aktivnostima za određeni dan ali najčešće nakon doručka.“	„Ovisno o planiranom i interesu djece, ponekad kroz jutro, a ponekad nakon ručka kad su mirne aktivnosti.“
„Svakako prijepodne, a u koje doba ovisi o ostalim aktivnostima koje mogu potrajati.“	„Za vrijeme spavanja s "nospavačima" tj. predškolicima.“
„Skoro svaki dan nakon doručka pročitamo neku priču i nakon toga za stolovima radimo neke aktivnosti koje uključuju "pisanje".	„Nakon doručka, ali i u popodnevnom satima nakon užine kada djeca u slobodnim igrama biraju poticaje za razvoj predvještina čitanja i pisanja.“
„Za vrijeme slobodnih aktivnosti, ujutro.“	„Nemamo određeno doba dana već organiziramo kako stignemo.“
„Prijepodne, ovisno o događanjima u skupini.“	„Tijekom dana ovisno o raspoloženju djece.“
„Prijepodne kada djeca imaju više koncentracije.“	„Poslije ručka.“
„Od 9:00 do 10:30.“	„Ovisno o situaciji i drugim aktivnostima.“
„Ujutro prije marendi.“	
„Nakon jutarnje tjelesne vježbe i/ili nakon ručka.“	
„Prijepodne kada još mogu pratiti.“	
„Prije nego izađemo u šetnju ili igru u dvorište.“	
„Nakon doručka.“	

Prema dobivenim rezultatima najčešće spomenuti odgovor je kako se vježbe za razvoj predvještina čitanja i pisanja provode nakon doručka, odnosno u prijepodnevnom terminu kada su djeca koncentrirana i mogu usmjeriti pažnju na organizirane i planirane aktivnosti od strane odgojitelji, a tijekom ostatka dana mogu samostalno i u interakciji s drugom djecom istraživati materijale i poticaje u sobi dnevnog boravka.

Grafikon 22 prikazuje odgovore ispitanika na pitanje *Imaju li djeca mogućnost sudjelovanja u nekim drugim aktivnostima u vrijeme kada provodite predvježbe u razvoju čitanja i pisanja?* Ispitanici su imali mogućnost odgovoriti s *da* ili *ne*. Gotovo svi ispitanici odgovorili su s *Da* i to njih 85 (83,3 %), a s *Ne* njih 17 (16,7 %).

Grafikon 22

Prema dobivenim rezultatima možemo zaključiti kako odgojitelji daju slobodu djeci da izabiru aktivnosti u kojima žele sudjelovati te ih većinom ne forsiraju da sudjeluju u organiziranim aktivnostima koje potiču predvještine čitanja i pisanja.

U **tablici 6** prikazani su odgovori ispitanika na pitanje *Imate li preporuku za poboljšanje provođenja aktivnosti koja potiču razvoj predvještina čitanja i pisanja u predškolskoj dobi?*

Tablica 6

1.	„Pratiti interes djeca i prema tome organizirati aktivnosti ali im dati i više slobodne igre i pratiti napredak.“
2.	„Cjeloživotnim obrazovanjem tj. edukacijom o toj temi.“
3.	„Svakako ponuditi više poticaja kako bi djeca mogla odabrati što im se najviše sviđa i više djeci pristupati individualno u takvim aktivnostima.“
4.	„Osluškivati i promatrati djecu u aktivnostima.“
5.	„Više čitanja od strane odgajatelja, više zadataka u vezi pisanja, pretvoriti zadatke u igru koja je djeci zanimljivija.“
6.	„Individualizirani pristup djeci, pratiti interes i više učiti kroz igru.“
7.	„Raznovrsniji poticaji.“
8.	„Slijediti djetetov interes, služiti se stručnom literaturom, razgovarati sa kolegama o idejama.“
9.	„Dati djeci mogućnost da sama odaberu aktivnost, pustiti da koriste svoju kreativnost i maštu u izvršavanju zadataka.“
10.	„Istražiti i nabaviti kvalitetan materijal koji potiče razvoj tih predvještina u svim skupinama, a ne samo pred godinu u polazak u školu.“
11.	„Uspostaviti suradnju s roditeljima te ih osvijestiti da se predvještine čitanja pisanja razvijaju već od najranije dobi...“
12.	„Čim više izrađenih kreativnih poticaja od strane odgojitelja.“
13.	„Opuštena atmosfera prilagođena interesima djece.“
14.	„Što više poticanja kroz individualan radi i suradnja s roditeljima.“
15.	„Više se bazirati na tome da djeca manipuliraju rukama i kroz zanimljive poticaje koji uključuju slova i brojke.“
16.	„Puno poticaja izrađenih od raznog materijala.“
17.	„Educirati se putem seminara na tu temu i proučavati stručnu literaturu.“
18.	„Dati djeci mogućnost samostalnog istraživanja i manipuliranja materijalima i biti im podrška u tome što čine.“
19.	„Više se usmjeriti na interes djece i dati im mogućnost da istražuju slova i brojke kroz različite materijale, a ne nametati i forsirati rješavanje radnih bilježnica.“
20.	„Suradnju vrtića i škola donijeti na novu razinu da međusobno više komuniciraju i pomažu si u radu s djecom.“
21.	„Možda smanjiti korištenje radnih listova i više se posvetiti okulomotornim aktivnostima.“
22.	„Suradnja odgojitelja i roditelja.“
23.	„Ne treba pretjerano učiti slova i brojke, važnije je usavršiti životno - praktične aktivnosti za samostalnost i uspostaviti emocionalni zrelost.“
24.	„Smanjiti korištenje medija i više se okrenuti aktivnostima na otvorenom i roditelji zajedno s djecom na dnevnoj bazi provesti kvalitetno vrijeme u aktivnostima koje potiču razvoj tih predvještina.“
25.	„Bolja povezanost odgojitelja i učitelja u školi.“
26.	„Koristiti stručni literaturu i pratiti nove znanstvene spoznaje pa ih pokušati primijeniti u poboljšanje rada u skupini.“

27.	„Nabava kvalitetnijeg materijala koje je moguće kupiti na tržištu i čime se služe odgojitelji u stranim državama.“
28.	„Svakako edukacija odgojitelja na prvom mjestu.“
29.	„Više razgovora s djecom i prepričavanja priča.“
30.	„Prilagođavanje tranzicije prijelaza iz vrtića u školu - zajednički dogovor školskog i vrtićkog sustava o poboljšanju tih vještina.“
31.	„Uspostaviti suradnju s roditeljima i školom vezano uz pravilno poticanje čitanja i pisanja u predškolskoj dobi.“
32.	„Prije svega zainteresiranost odgojitelja za predčitalačke aktivnosti kako bi on prenio to na dijete. Osluškiivanje djetetovih interesa te pokušati uklopiti aktivnost u ono što njega zanima.“
33.	„Spoj radnog iskustva i novih istraživanja idealan je za unapređivanje prakse što se tiče predvještina čitanja i pisanja.“
34.	„Svaka zanimljiva aktivnost tj. dobar poticaj potaknut će dijete da između ostalog razvija i predčitalačke vještine.“
35.	„Slušati djecu i pratiti ih u aktivnostima te na taj način otkriti njihove interese i načine kroz koje najlakše usvajaju predvještine čitanja i pisanja.“
36.	„Više surađivati s roditeljima i njih osvijestiti o važnosti poticanja tih vještina.“
37.	„Smatram da su odgojitelji svjesni važnosti poticanja tih vještina, no možda sudjelovanjem u raznim edukacijama koje se bave tim područjem mogu usavršiti svoj rad.“
38.	„Ovisi o sastavu djece, a teško je ispuniti očekivanja stručnjaka, roditelja i ostalih aktera. Nismo kompetentni za učenje pisanja jer barem mi, starija generacija nismo imali metodike pisanja, kod inicijalnih razgovora za školu očekuje se da djeca znaju čitati i pisati, učitelji se bune da smo ih u vrtiću krivo naučili pisati, iako su najčešće došli s načinom pisanja iz roditeljskog doma pa se mi trudimo naučiti ispravno što je jako teško kad dijete već usvoji naviku pisanja slova na svoj način. Sve u svemu jako diskutabilna tema, ali osnova u vrtiću je da se uči kroz pokret i uz pokret i to nam je najvrjedniji način učenja koji djeca najviše prihvaćaju.“
39.	„Osigurati djeci poticajnu govornu sredinu.“
40.	„Izraditi što više poticaja za poticanje tih vještina - igara sa slovima i brojevima; ukoliko postoji mogućnost ponuditi djeci i digitalne materijale i aplikacije gdje mogu razvijati i usavršavati navedene vještine.“
41.	„Nikako radne liste, svakako neoblikovani materijal i predlošci slova, brojeva i sl. kako bi djeca mogla osim olovkom drugačije se izraziti.“
42.	„Educiranje roditelja o štetnosti ekrana i važnosti zajedničkih aktivnosti s djecom.“

Prema prikazanim rezultatima istraživanja većina odgojitelja iznijela je svoje stavove o suradnji vrtića i škola te odgojitelja i roditelja te svi ispitanici koji su naveli ove tvrdnje slažu se kako bi suradnja trebala biti na većoj razini, a ne samo u godini pred polazak u školu. Isto tako većina odgojitelja smatra kako je edukacija odgojitelja iznimno važno u području podučavanja predvještina čitanja i pisanja. Jedan odgovor ispitanika se istaknuo, a glasi ovako: „Ovisi o sastavu djece, a teško je ispuniti očekivanja stručnjaka, roditelja i ostalih aktera. Nismo kompetentni za učenje pisanja jer barem mi, starija generacija nismo imali metodike pisanja, kod inicijalnih razgovora za školu očekuje se da djeca znaju čitati i pisati, učitelji se bune da

smo ih u vrtiću krivo naučili pisati, iako su najčešće došli s načinom pisanja iz roditeljskog doma pa se mi trudimo naučiti ispravno što je jako teško kad dijete već usvoji naviku pisanja slova na svoj način. Sve u svemu jako diskutabilna tema, ali osnova u vrtiću je da se uči kroz pokret i uz pokret i to nam je najvrjedniji način učenja koji djeca najviše prihvaćaju.“ U potpunosti se slažem s navedenim odgovorom i smatram kako u predškolskoj dobi treba raditi na predvještina čitanja i pisanja i to raditi kroz kvalitetne i zanimljive aktivnosti, a u predškolskoj dobi uvesti rješavanje radnih bilježnica, ali ne ih koristiti svakodnevno.

Prema svim dobivenim rezultatima istraživanja može se utvrditi kako odgojitelji djeci nude materijale i poticaje kojima će oni istraživati, odnosno manipulirati te istodobno razvijati predvještine čitanja i pisanja. Sve centre aktivnosti u sobi dnevnog boravka djece, nastoje upotpuniti materijalima koji će kod djece pobuditi želju za čitanjem i pisanjem. Centar početnog čitanja i pisanja trebao bi biti neizostavan dio prostora u kojem borave starija djeca. Iz odgovora odgojitelja na istraživačka pitanja može se zaključiti kako u svom radu najčešće kombiniraju vizualne sadržaje (plakate sa slovima, brojevima, riječima, slikovnice), stolno – manipulativne igre koje uključuju slova, igre s glasovima i riječima te koriste različite radne bilježnice za grafomotoričke vježbe, a sve u svrhu razvoja predvještina čitanja i pisanja. Svi sudionici istraživanja navode kako su svjesni važnosti poticanja navedenih predvještina u predškolskom razdoblju te također suradnju škola i vrtića smatraju neophodnom za što uspješniji prelazak iz jedne sredine u drugu u kojoj će također nastaviti sa usvajanjem jezičnih predvještina samo na malo kompleksniji način.

ZAKLJUČAK

Usvajanje jezika i govora bitan je segment daljnjeg djetetovog razvoja. Kako bi dijete ovladalo govorom, a kasnije vještinama čitanja i pisanja, važnu ulogu u poticanju tih vještina ima okruženje u kojem dijete boravi. Dakle, sve kreće od obiteljskog doma pa s uključenjem djeteta u odgojno-obrazovnu ustanovu, odnosno vrtić mijenja se dosadašnja djetetova rutina i vrtić postaje okruženje u kojem dijete boravi veći dio dana. Svaki odgojitelj trebao bi težiti poticanju i razvoju samostalnosti, sposobnosti, kreativnosti te zadovoljiti interes djeteta kroz svakodnevne aktivnosti, ali i opremiti prostor različitim poticajima i vizualnim sadržajima kako bi dijete moglo samostalno istraživati u bilo koje doba boravka u vrtiću.

Prema dobivenim rezultatima istraživanja na temu predvještina čitanja i pisanja u predškolskoj dobi može se zaključiti kako odgojitelji dovoljno vremena posvećuju razvoju početne pismenosti. Ponudom različitih materijala i poticaja nastoje kod djece pobuditi interes za slovima i brojkama te obogaćuju prostor vizualnim sadržajima koji ih potiču na razmišljanje i istraživanje. U izradi i ponudi poticaja vode se isključivo dobi djeteta, odnosno njihovim trenutnim mogućnostima te njihovim interesima. U jasličkim skupinama više su to senzomotoričke aktivnosti (taktilne i zvučne slikovnice te svi poticaji koji uključuju taktilnu percepciju) koje će poslužiti kao dobar temelj za kasnije stjecanje predvještina čitanja i pisanja. Rezultati istraživanja pokazali su kako je rad u predškolskim skupinama složeniji i kako se uz didaktiku, koja potiče predvještine čitanja i pisanja, rad više bazira na grafomotoričkim vježbama te rješavanju zadataka u radnim bilježnicama.

Odgojitelji su u zadnjem anketnom pitanju naveli preporuke za poboljšanje provođenja aktivnosti za razvoj predvještina čitanja i pisanja. Prema tome većina odgojitelja navodila je suradnju odgojitelja i roditelja te vrtića i škole važnom odrednicom u poticanju navedenih vještina. Pritom smatraju da je potrebna stalna edukacija odgojitelja u području poticanja govornog i jezičnog razvoja.

LITERATURA

1. Apel, K., Masterson, J. J. (2004). *Jezik i govor od rođenja do šeste godine: od glasanja i prvih riječi do početne pismenosti – potpuni vodič za roditelje i odgojitelje*. Lekenik: Ostvarenje.
2. Budinski, V. (2019). *Početno čitanje i pisanje na hrvatskome jeziku: Metodičko sadržajno-vremenski optimum poučavanja*. Zagreb: Profil Klett, Učiteljski Fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
3. Čudina-Obradović, M. (2002). *Čitanje prije škole*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Čudina-Obradović, M. (2008). *Igrom do čitanja: igre i aktivnosti za razvijanje vještine čitanja*. Zagreb: Školska knjiga.
5. Čudina-Obradović, M. (2014a). *Psihologija čitanja: od motivacije do razumijevanja*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
6. Kelić, M. (2015). *Ovladavanje čitanjem: priručnik za logopede, učitelje i roditelje*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
7. Moomaw, S., Hieronymus, B. (2008). *Igre čitanja i pisanja: aktivnosti za razvoj predčitačkih vještina i početnog čitanja i pisanja u predškolskoj dobi i prvom razredu*. Buševac: Ostvarenje.
8. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (2015). *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Zagreb.
9. Mesec, I., Grgac, B., Šagadin, T., Kelčec, M., Mahović, M. (2015). *Poticanje čitanja i pisanja u godini pred polazak u školu*. Dijete, vrtić, obitelj
10. Turza – Bogdan, T., Cvikić L. (2023). *Dijete, jezik, pismenost: Jezični temelji i poticanje pismenosti u odgojno-obrazovnom kontekstu*, Sveučilište u Zagrebu Učiteljski fakultet.